לבית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי.

מנחה.

של...

ב...

לונדון. ...יס, א׳. תש״ה.

ספר

בן סירא

מירושלים

זה הספר · לא נמצא אצלינו · וזה זמן רב אשר היה לעולמים :
כאשר · הובא בגמרא · כמה פעמים · ונאבד
מאתנו · מטלטול הגלות כאשר נאבדו כמה וכמה ספרים ·
ספריהם · בלשוניהם · לגוייהם נמצא · והנה עתה קם ·
ש אחד · הרבני מוהרר יהושע · במוהרר שמואל הצזיל
ויקלה · והעתיקו · מלשונם · לשון אשכנז · על לשון הקודש · בלשון צח ·
לזכות את הרבים · כי נמצא בו · דברים · ומוסרים · ישרים ·
המלמד לאדם · דעת השכל ובינה : למצוא חן ·
ולהיות טוב בעיני אלהים · ואדם ·

בדפוס ה״ה הרבני מוהרר מנחם מן
במו׳ ברוך ט״ס מהוראדנא

נדפס

פה ק״ק ווילנא יע״א

בשנת תקס״ג לפ״ק

א

כל החכמות מאלהים · והמה אצלו תמיד : מי חישב מקדם
חול הים · כמה טפות במטר · וכמה ימים יעמד העולם :
מי מדד גובהי שמים ממעל · ומדת רוחב הארץ · ועומק הים ·
[..] כסוד השם · להתיעץ עמו את מעשיהו : כי חכמתו
[..]ה לכל ברואי עולם : דבר השם אל עליון · היא באר החכמה ·
[..]נותיו המה מעינות הנובעים : מי יודע דרך החכמה להבינה :
מבלעדי השם : אחד הוא עליון הבורא העולם ואשר בתוכו ·
גדול וגבור ונורא הוא מאוד : ליושב על כסא רם ונשא ומושל
בכל : הוא הודיע החכמה לברואי עולמו על ידי רוח קדשו וקודם
כל מעשיהו ראה וידע ומדד : ויפזר את חכמתו לברואיו ובכל
בשר למען חסדיו הגדולים : ולאוהבי שמו נתן אותה : יראת השם
היא כבוד גדול תפארת מנוחה ועטרת יופי : ונותנת שמחה
וששון תמיד : אשרי האיש ירא השם · כי הוא יעזור לו בעת צר ·
לו וסופו מאלהיו ישא ברכה : לאהבה את השם היא יפיפותה
של החכמה : וכל הרואה אותה : והמופתים הגדולים אשר
תעשה : יאהב אותה מאוד : יראת השם ראשית החכמה והיא
כאבן מוסד בלב : ודירתה היא באנשים חכמים ומאמינים בהשם
ואצל נשים אשר באוהל יברכו : וכל מבקשיה לא ימצאיהו רק אצל
הכשרים : העבודה הכשירה להשם היא היראה : השומרת מכל
נפ[..] ילומדת הלב לעשות טוב ונותנות שלום ושלוה : וטוב יהיה
ל[..] אלהים · ובכל עת אשר יצטרכו לתנחומין יברך אותם : יראת
השם היא החכמה עושר וכבוד איתה וכל טוב יבוא לרגלה :
תמלא הבית במתנותיה · ואדריה באוצרותיה : יראת השם היא
כתר להחכמה : ורוב שלום החן ורפואת תעלה : החכמה תלמד
לבני אדם דעת ותבונה והדבק בה תעזור לו בכבוד גדול : יראת
השם היא שורש מהחכמה וענפיה לעולם יהיו ירוקים : יראת
השם תניא לאדם שלא לחטא : האיש אשר אין בו יראת שמים ·
לא יכון לנגד עיניו ורוע מחשבותיו יכשלוהו : אבל הענווים
והכשרים מוחלים לזמן שירוחמו וינוחמו · ואף אם ארוך אליהם
הזמן אשר בשפל ישבו : עושים רצון קוניהם · ותהלתו וחכמתו
משבחים

משבחים ואומרים · אצל אנשים החוטאים : דבר השם בעיניהם תועבה : כי אוצר החכמה מעיניהם נסתרה ונעדרה : בני אם רצונך להיות חכם : למוד מצות השם והוא יתן לך חכמה : יראת השם היא אמיתת החכמה : הסבלנות והאמונה אחוד ישרים המה בעיני השם : ראה שיראה תהא תמימה בלב ועבודתו בשלימות לא בשקר : אל תבקש לך כבוד מהבריות בשקר · ובין תבין היטב את אשר תעשה · ואשר תדבר ואשר תאמין · ולא תעלה במעלות להתגאות פן תפול ותגלה ערותך ותהיה בכלימה : והשם יגלה מחשבתך (הרעה) לעיני הכל ותפול לעיני כל רואים : בעבור שלא היתה יראתך באמונה : בפיך ומעשיך הגלוים עשית את עצמך ירא שמים : ולבך ומחשבתך לא כן כי לשקר ולא לאמונה :

ב

בני אם ברצונך לעבוד השם : זכור מלחמת היצר והתגבר עליו : החזק במעוז ולמד הסבלנות ואם יפתוך חטאים למשוך מעבודתו אל תאבה : החזק ביראתו ואל תרפנה ובכל עת תרבה יראתך : מטוב ועד רע אשר יעבור עליך קבל בפנים יפות ולא תקרא תגר בעת צרה : כמו הזהב יבחן בהעבירו באש : כן אוהבי השם באש הנסיונות יבחנו ויגלו : בטח בהשם ויעזור לך הכין נתיבתך וקוה לו · אתם יראי השם בטחו בו כי לא יעזוב אתכם : קוו הטוב מאתו ויבוא לכם חסד ונחמה תמיד : בטחו בחסדו תמיד · ואל תנוחו פן תפילו : זכור ימות עולם וקח משל מאתם : מי נקי אבד ומי היה לכלימה אשר בטח עליו : ומי הוא אשר ירא השם על פניו נעזב ומי היטב כלימות בעת קראו אליו : כי רב חסד הוא · רחום וחנון נושא עון ומושיע בעת צרה : אוי להאנשים אשר אין בטח גם כלימה והמה החוטאים אשר בטחונם פעם לפנים ופעם לאחור : אוי להאנשים אשר אין מאמינים בישעתו · ולזאת מצרתם לא ינצלו · אוי להם אשר אין מחכים לישועתו : ומה יעשו כי יפקוד עליהם אדון כל : היראים מאמינים בדברו ואוהביו שומרים מצותיו : עושים את הישר בעיניו ובוחרים תורתו כדת · מוליכים את לבם בתפלתם · ויכנעו ויאמרו : נפלה נא ביד השם וביד אדם אל נפולה כמו גדלו ותפארתו כן גודל חסדו :

ג

בני ידידי שמעו לי אביכם · השם רוצה שהבנים יכבדו אבותם ומצוות אמם ישמרו · המקיים כיבוד אב ואם לא יחשוב השם לו עון : והמכבד אבותיו גונז לעצמו אוצר טוב : המכבד אביו ימצא גמולו בבניו אחריו ותפלתו נשמעת ועושה רוצם : המכבד אביו יאריך ימים והאיש אשר דבר השם יקר בעיניו בו תמצא אמו נחמה : ירא את השם מכבד אבותיו ועובד אותם כעבד לאדונו : כבד אביך ואמך בכל יכלתך בדברים טובים ובסבלנות : למען יבואו ברכות לראשך : ברכת האב בונה לבנים בתים : אבל קללת האם מהרסם : אל תלעג לחסרון ומום אביך כי לא זאת כבודך : כבוד אביך הוא כבודך · וכלמות אמך היא בושתך : בני ידידי כלכל את אביך לעת זקנתו : ואל תצער אותו בעוד בחיים היותו : ואם נחלש עליו השכל ועושה מעשה נערות אל תצעריהו : כי זכות העושה טוב לאבותיו : לעולם לא ישכח ותמיד ימצא טוב : אפילו היא חוטא : וזכותך יזכר לך בעת צר לך וחטאותיך ימחו כשלג והקרח מפני החמה : העוזב אביו ואמו מקולל הוא מהבריות : ואשר יצער אמו קללת אלהים בו תנוח : בני ידידי החזק עצמך תמיד במידת השפלות וענוה והסתפקת ולא תהא כאנשים אשר לעולם לא ימצאו דים : ברבות גדלך ותפארתך הרבה ענותנותך : ואז תאהב מהשם : כי השם עליון על הכל ולא יעשה דבר מגבורותיו הגדולים · רק על ידי אנשים המקטינים את עצמם : לא תעלה במעלות התרוממות ואל תבקש דבר שהוא יותר מיכלתך : את הדברים אשר הפקידך השם והזהירך עליהם · אותם דרוש וחקור להוכיח ולענוש את העוברים עליהם : אבל לא נאה לך לחקור על הדברים · אשר לא הפקידך : וכל מה שאינו אחת ממשלתך הנח אותו : די לקיים מה שאתה מוכרח ומצוה עליך : כי רבים הושחתו בעברם ריב לו להם : כי מי אשר אוהב להיות ידו בכל : משחית נפשו : ואין סופו טוב : לוחשים רע לעצמם הוי ואבוי וזעקת שבר יעוררו : הגאוה והגאון לא יעשה טוב בעמיו · ולא יצמח ממנו רק רע ושבר על שבר :

ד

חכם לב אוהב ללמוד דבר השם · האוהב את החכמה מאזין לדברי חכמים : כמים מכבים האש : בן צדקה מכבה העונות

העונת : והעליון הגומל יזכר לדקותיך וישלם גמולך בעת צר לך : בני ידידי אל תעזוב את העני והאביון · מרעב אל תמנע לחם ואל תבזה העני והאביון בעניים : אל תגער אותו לב נשבר ונדכה ואל תאמר לחסרי כל לך ושוב ומחר אתן : בקשת הגר אל תמנע ופניך אל תהפוך מהעני ואל תעלם עיניך מהצריכים חסד למה יצעק עליך אל השם : כי עושיהו שמוע ישמע צעקתו ותפלתו אשר בשברון לבו עליך יזעיק : כי יהיה לך דבר את אחיך ותבוא במשפט עמו אל תריב אתו ובשופט תנהג כבוד · אתה השופט שמע לקול העני וקבל טענותיו בפנים יפות : הצל עשוק מיד עושקו ואל תגור מפני איש בעת אשר תפסוק הדין : היה אב ליתומים · ובעל הבית לאמותיהם : ותהיה כבן לאל עליון ויאהב אותך יותר מאהבת אמך · החכמה תגביע בניה על שמה השא המבקשים אותה : האוהב אותה אוהב את החיים והדורש אותה שמחה וששון ימצא : המחזיקים בה כבוד גדול ינחלו ואשר ישבו יצליחו : האיש אשר דבר השם יקר בעיניו עושה רצון ועבודת בוראו · ואם אוהב מצותיו בודאי אוהב את השם : השומע בקול החכמה הוא יכול ללמד לאחרים · והמחזיק ומפד בה ישכון בטח : והאיש אשר אין בו שקר ורמיה יוכל להשיגה ובניו אחריו זכותו ינחלו : ואם החכמה למבקשיה לא כן תעמוד : כי תעשה לאדם לצר ופחדים · ותבחן אותו בשבטיה ותנסה אותו בנסיוניה עד יבחן אם אין בו רמיה : אז תבוא אליו על הדרך הישר ותשמח אותו : ותגלה אליו את מסתוריה · ואם תמצא בו נפתל ועקש עזוב תעזוב אותו והוא כלה יכלה : בני ידידי שמור את עצמך מדברים המגונים לעשות ואל תבוש עצמך בפני נשמתך להכיר הצדק : ביום יבוא החוטא אשר עשה רע והכל מכבדים אותו מחמת יראתו : לא תגורו מפני איש אשר רוצה להזיקך כדי שתאמר שקר : רק הגד דבר אמת ומשפט לעיני הכל : אם בו טובה לבני אדם : ועל דבר עדות אמת יבוא הדבר על אמתותה ולצדק יצא משפט : ואף אם נוגע לעצמך ובשרך · אל תפחד ואל תדום להכיר האיש מה שאמרתה ותשלם בו וקבל העונש עליך : ולא תעבור את הכסיל בעסקיו ואל תירא אותו כי יגדל כחו : וכל יומך עד יום מותך הגד האמת והשם ילחם לך · לא תצדיק מהאנשים המבטיחים ואומרים הרבה · ואפילו מעט אינם עושים.

עושים · ובביתך לא תהיה כמו ארי אשר ימסוף לטרוף · ואל תהא כנח כמו הכוחחת הפותחים עמו על המנעולים : ידך לא תהיה פתוחה תמיד לקבל · גם לא סגורה תמיד מלתת :

ה

אל תבטח בעושרך ואל תאמר יש לי רב : אל תשמע לעצת היצר אף אם כח בידך לעשות אל תכון לעשות חפץ לבך ולא תאמר מי יאמר לי מה תעשה · כי השם בעל נקמות נקום ינקם : פן תאמר בלבבך הנה כהנה וכהנה עשיתי ולא עברה עלי רעה ולא נפרעתי עליהם : דע שהשם ארך אפים · אבל נקה לא ינקיך : ואל תבטח במה שלא עבר עליך שבט המושל על חטאותיך לחטוא עוד : אל תאמין בריע לאמור השם ארך אפים רחום וחנון לא יסריכו אם אלך שובב בדרך לבי : כי רגע באפו תמהר כגודל חסדו והמתו אשר תרד על החוטאים אין לו קצב ושיעור : אי לזאת אל תתמהמה ושוב לאלהיך ולא תאחר מיום אל יום : כי בשצף קצף כעסו תבוא וישחיתך : אל תבטח בהון ועושר שאספתה בעולה כי לא יועיל לך בעת צרתך : אל תלך לכל מקום אשר יהיה שם הרוח ללכת : פלס מעגל רגליך · ואל תפשה כחסרי לב : דבורך היוצא מפיך כן יקום : כי ישאלך איש דבר האזינה היטב במתון לא במהירות · ואז תדע מה להשיב : אם בין תבין את אשר לפניך הגד לרעיך · ואם אין בינה תשק ידך למולפיך : כי הדברים מביאים לידי כבוד ולידי כלימה במה נופלים בכשון לשונם אל תלך רכיל ולא תכחד בלשונך : גניבה היא בזויה · והולך רכיל מתועב ממנו : לא תשמע לקול לחשים בדבר קטן וגדול אליו לא תשמע : כי ידבר אליך על והביך למצוא עונו לבנות · אל תאבה : וסופם של מהלכי שתים בושת ולכלימה :

ו

ל תאמר בלבבך מי חכם כמוני ואתי תמות החכמה · ותלעוג ותבזה לכל אדם : פן יבולו עלך ופירותיך ישחיתו ותאמר אני נשארתי · לבדי עץ יבש : א[illegible] שבע רוגז עושה רעה נמו ושחוק לאויביו יהיה · והאדם אשר טוב מזגו וכל אשר מע לכל אשר ידברו · פותר אותם לטובה ודין לכף זכות : האדם ה קונה לעצמו רעים טובים · והלוזר דבר על אופניו כל טוב כן ידברו : רבים יהיו אנשי שלומך · ולאחד מני אלף גלה סודך :

לא

אל תגלה סודך לאוהבך אשר לא בחנתו. אותו בעת צר לך : כי
כל הרע לאיש מתן · ובעת נגעו ונראו מנגד יעמוד : ויש אוהב
נהפך לאויב וכאשר ידעי חטא משפט נגות עליך יגיד : יש אוהבי
השולחן · אם יש היטב לך · ובעת צרה כחש בו לא ראיתיך :
בשבתו · על סיר הבשר הוא רעיך כנפשך שובעיך · ומושל בכל
כבעל הבית : ובעת צר לך לא יזכר ולא יפקד : הרחק מאויבך
ושמור את נפשך מאוהבך : אוהב נאמן הוא מטמון גדול · ואשר
ישיגו אוצר טוב מצא : לא יעריכנו זהב ופז רב : אוהב נאמן ·
הוא קיווי לנפש החיים · בחיק ירא אלהים יכון : בכל מקום
אשר ילך ירא שמים · ימצא אוהבים נאמנים : בני ילדי חנוך
עצמך בחכמה בבחרותיך ותקרא. חכם ונבון באחרותיך : אל
החכמה תעמוד · כמו פולח ובוקע בארץ ' ושומר עת בואנה ,
פירותיה : סבול מעט עבודתה וטרחתה · ובמעט הזמן מפירותיה
הטובים תהנה ותשמח : חסר שפתים יקרא את שמה מרה ·
ועקש לב וחוטא לא ידבק בה · כבידה וחזקה היא בעיניו מאבן
בוחן · לא יוכל מלט משא · וישליכנה מעליו : רבים יהללו עצמם
כי רב מצאה ידם בחכמה · ואם יחקורו לא נמצא גם כי אם
מעט מזער · בני שמע לקול לקחי · ואל תבוז למועצתי : תן
רגליך בכבליה וצוארך במסגוריה הטה שכמך ושא אותה · ולא
תנתק מוסרותיה : החזק בה בכל לבבך · ובכל כחך רמוס דרכיה :
דרוש וחקור אותה · אז תמצאנה · החזק בה ואל תרפינה : כי
בסוף נחת תמצא בה · וצערך יהפך לששון ושמחה : וכבליה יהיו
לך למחסה עוז ומסגוריה לבגדי ישרים החמודות : יש אתה כתר
טוב ומצנפת ארגמן : הבגדים החמודות אתה תלבש · ולכתר
הזהב על ראשך יעטה : בני אם תשמע אלי תחכם · ואם נפשך
ולבך אליו תשים תקרא נבון : הטה אזניך בחשק ורצון לבך ·
ויתגבר ויאור לך השכל : היה תמיד במעמד הזקנים · ודבק
עצמך לחכמים ואהוב לשמוע דבר השם · ועל משלי החכמים
את לבך תשים : בכל מקום אשר תראה איש חכם שמור ובוא
אצלו · ושכנך ובאהלך עמו יהא : דבת השם מאוד יהא יקר
בעיניך · ודבורו הקדוש תמיד זכור תזכרינו : הוא ימלא משאלות
לבך ותהיה כמעיין הנובע · ומפיו יתן לך חכמה ותבונה כאוות
נפשך :

ז

אם אתה רע לא תעשה · לא יקרך ולא יעבור עליך רע ·
הרחק מעול · ופגע רע אליך לא תאונה : לא תזרע
זרעיך בשדי בליעל · פן תקצור פירותיה שבעתיים : אל תבקש
גדולה לעצמך להיות שר ושופט · ולפני מלך אל תתהדר : אל
תאמר בלבבך לפני השם הנה שמלה אתי יפיוני קנין עם
ותתהלל לפני מלך · כי חכם אתה ולך נאה : כי לא תוכל לבטות
על כחך וגודלך · לעשות מעוולה צדק · פן תבולע לפני איש
אמיץ כח ומשפטיך לארץ תפיל ותהיה לכלימה : אל תחרחר ריב
בעיר ובסוד המחלוקות אל תבוא . למה תבא עליך כפלים
כחטאותיך כי לא ינקה כל הנוגע בו ולא תאמר מולתי ומנחתי
יכפר חטאותי ויעלו לריח ניחוח לפניו יענה ויאמר סלחתי :
אל תהא תפלתך קבע ואל תהא מסופק אם נתקבלה תפלתך :
לא תהא ידך סגורה מליתן צדקה · ואל תלעג לרש ואביון : כי
יש אחד ואין שני אשר בידו להשפיל אף לרומם : מדבר שקר
תרחק ולא תלמד את לשונך לדבר בו · כי הוא מיאוס ורגילות
תועבה : במושב זקנים תדבר מעט : ובשאלה תתפלל · יהיו
דבריך מעטים : אם קשים מזונותיך · ובזיעות אפך תאכל לחם ·
אל תתמה על החפץ כי גבוה מעל גבוה כן ברא לעשות : רוב
הונך ועושרך · אל יסתך לעשות רע · זכור תזכור כי פרעון
החובות לא רחוק הוא ונאתך : אי לזאת כוף כאגמון ראשך · כי
אש וגפרית על ראש רשעים יחול : את ריעך ואהובך ואחיך אשר
כנפשך · בכל הון אל תמור : אל תגרש את אשתך היראה
והחכמה · כי טובה היא לך מכתם אופיר : עבד כשר ועבודתו
אמונה אהוב וכבד אותו · ואל תאחר אותו אם לחירות יצא :
רעה צאן מרעיתך וכבשים ללבושך יהיו : אם בנים יהיו לך
חנוך אותם לטוב בנעוריהם וכוף ערפם : ואם בנות תוליד ·
החזק אותן בצניעות ולא יראה המונה בחוץ : אם תתן את
בתך לאיש חכם · פעולת טוב תעשה : אשת חיקך אשר אהבתך :
אל תעזוב אותה להדיחה · ולשנואה אל תגלה סודך : כבד אביך
בכל לבך ואל תשכח הורת אמך הצער אשר סבלה עבוריך : זכור
כי המה הולידוך · ומה הגמול אשר תשלם להם כאשר גמלוך ·
ירא את השם בלבב שלם · וכבד את כהניו אהב בוראך וכבד
משרתיו : סוף דבר את אלהים ירא ואל תעזוב כהניו ועובדיו :

מן חלקם כמצוה עליך : בכורים וקרבנות ומנחתם וכל אשר
תקדיש ממנו אשה ריח ניחוח. מבכור אדם עד בכור בהמה :
שלח ידך לעני ואביון ותברך עד בלי די : מברכות השם אשר
נתן לך : עשה חסד וטוב לכל חי · וגמול חסד עם המתים ·
תנחם את הזורעים בדמעה · וספוד עם הסופדים · וביקור חולים
אל יקשה בעיניך ותאהב מן הבריות : אם רצונך לעשות דבר ·
הבט מראשית אחרית · ולא תעשה רע מעולם :

ח

אל תריב עם מושל פן בידו תפול : ואת עשיר אל תריב · כי
כספו וזהבו אותך תפלש: כי אוהבי השוחד מרובים והכסף
יענה את הכל : אל תריב על בליעל ולא תוסיף עצים על
שלהובו : אל תשתדל ותשחק עם אדם בזוי ושפל · פן יכלם משפחתך
אל תאמר לשב מחטאיו · זכור מעשיך הראשונים · דע כי כולנו
חובות עמוסים עלינו בחטאינו : אל תבוז הזקנה · כי אנחנו
רוצים להיות שב גם ישיש בנו : כמות אויבך אל תשמח · כי ברית
מלך היא בן אדם מות תמות : דברי חכמים אל תבוז ואחר
דבריהם תלך : ומהם תלמד ותחכם לעמוד בפני גדולים : אל
תאמר בלבבך הנה אני חכמתי יותר כי גם המה למדו מאבותם ·
ותלמד מהם לענות דבר בעתו : אל תרבה המדורה של החוטאים
ומחזיקים במחלוקת · פן תשרוף עמהם : אל תתרע לחבר עצמך
אל לצים · כי ישחיתו דבריך הנעימים : את כספך לא תלוה
לאיש אמיץ כח ממך : ואם הלויתה אליו יהא בעינך כאבוד :
אל תהא בערבי ערבות יותר מיכלתך · ואם ערבת לריעך :
זכור ושלם : אל תבוא במשפט עם השופט · כי על חפצו ורצונו ·
יגידו לך דבר המשפט : אל תחבר עצמך לילך בדרך עם הכסיל ·
כי הוא יעשה את חפץ לבו : ותשא את עונו תשא : אל תריב
את בעל אף ואל תלך בדרך אתו · כי שפיכת דם כאין היא
בעיניו · ואם אין עוזר לך יהרגך נפש : מפתאים וכסילים · עצה
בל תקח · כי אינם יודעים לשום אל לב : אל תגלה סודך בפני
כל אדם · ואל תעשה דבר הסתר לפניהם · כי לא תוכל לדעת
מה יולד יום ושמחת לעצמך :

ט

אל תקנא את אשתך הכשרה · שלא תדבר כלל עם אדם · כי
שמירה יתירה אין עושה טוב בעניו : לא תתן את אשתך
למשול

למשול בך · ואל תהיה גבירתך : הרחק מהנואפים במטחווי קשת ואל תלכד בחבלם : אזניך לא תטה לשמוע שירת הזונה פן תלכד בחלקת אמריה : ברית תכרות לעיניך בבתולה שלא להתבונן · כי יתם לבבך באש התאוה : אל ישט לבך אחר הזונה למה תבוא עד ככר לחם : לא תעבור בשוק אצל כל פינה הפוך פניך מתואר אשה יפה : כי בתואר אשה יפה רבים הושחתו · נכוה מאהבת זמה כאש בוערה : ואל אשת עמיתך לא תתן שבתך · וחיק נכריה אל תחבק אל תרוה דודים ותתעלס באהבים אתה · פן ישלוז לבך בידך ודעתך ישכל : אל תעזוב את אוהבך אשר הזקין אתך · ולא תואל תיישן מפני החדש : אוהב חדש הוא כמו יין חדש · אם יזקין דעתך נוחה הימנו : אל תקנא בכבוד עושי עולה · כי עדיין לא באתה אל קיצו וסופו : הרחק מהאנשים · אשר יש לאל ידם לעשות לך רע · ולא תירא כי יפגעו בך להמיתך : ואם באתה בכפו · שמור את נפשך מאוד : זכור כי אל עקרבים אתה יושב · וחבלים ורשת לרגליך טמונים : בכל כחך ויכלתך תן עצה טובה לרעיך · ואף עליך מהחכמים תבקש : כל מעשיך אשר תעשה אחר דבר השם תהיה תחבר עצמך ליראים ואז ביראת השם תשמח :

י

המעשה תשבח עושיהו · ומושל חכם במעלליו יתנכר : מלך חכם נוהג עמו בחכמה ומושל נבון בתבונה : מושל מקשיב דבר אמת · כל משרתיו צדיקים · כמנהג השופטים כן בני העיר : מלך סכל מחריב מדינות והדרים עליה · ומושלים חכמים · ינחלו זכותם לבני המדינה : חיל עם ובני המדינה · תחת יד השם המה · והוא נותן להם לעיתים מלך חכם ונבון : גם זאת ביד השם ליתן למלכים יועצים טובים : אל תרחם על פושעים וחטאים בדין : הגאוה שנואה בעיני אלהים ואדם : אם עושק רש וגזל משפט תראה במדינה : אל תתמה כי יבוא מלך עז מגוי על גוי ומעם על עם : מה יתגאה קרוץ מחומר והאדמה עפר ועפר : הן בעודנו חי הוא נואה מרוחא · ואם הרופא עושה תחבושת ועושה טלאי על גבי טלאי : בכל זאת עולם כמנהגו : היום מלך · ולמחר לקבר יובל : ולאחר מותו תולעה תורישנו · וכתם עפר לאמו : אם אנוש מעושיהו יפול ואין פחד אלהים נגד עיניו · הוא הדרך של הגאוה : והגאוה מביאה לחטאים ורבת התועבה

התועבה : לזאת היא שנואה בעיני השם וקשת גאים חטים :
השם גאות לבש מוריד מלכים מכסא ומושיב ענוים תחתם :
מהפך משורש קרית עריצים ומושיב אחרים תחתיהם ויפרו וירבו :
עוקר הרים ועלת לאומים עד היסוד סלה : ורוח סערה תיבש
אותם וימחה את שמם · מעל פני האדמה : לא נברא אדם על
האדמה · להיות גאה וחוטא : השם ברא את האדם ישר · יראת
דבר השם · כבוד גדול יירש : והחוטאים ללעג וקלס יהיו :
היראים את השם נוהגים כבוד במלכם ואדירים · והוא שומר
ליתב : אל יתהלל עשיר או עני קטון וגדול · רק ביראת השם בו
יתהללו : לא נאוה לבזות איש דל והוא משכן וחכם : ולכבד עשיר
והוא רע מעללים · מלכים שרים ופרתמים השא בכבוד גדול אבל
עד גדולה וכבוד יראי השם לא יבואו : עבד משכיל ימשול באדוניו ·
והוא ישמח בו : טוב נקלה ועבד לו ונהנה מיגיע כפיו ממתכבד
והוא חסר לחם : בני בעת היצר לך · אל תבזה עצמך ביותר
כי לא יועיל לך ואם תקל בעצמך מי ינהג בך כבוד : העני
והאביון יכובדו בעבור חכמתם : והעשיר בעושרו ורוב נכסיו :
אבל החכמה תאותה לרש יותר · מלעשיר : אבל הדבר אשר
יגונה העשיר בעשותה : יותר היא מאוסה ושפלה על הרש
בעשותה : החכמה מביאה את הנקלה ובוז משפחות לכבוד
גדול ובין נגידים תושיבנו : אל תהלל את האדם בגודל מראיהו
ובגדי החמודת אשר עליו : ואל תבזה לשפל תואר ובגדים
קרועים המלובש : כי הדבורים המה שפלים ועופת הקלים ופרים
מתוקה ממגד שמים : אל תגביה עצמך בבגדיך החמודת ואל
תבטח בעושרך וכבודך כי השם עושה גדולת לבדו · לא יוכל
איש לדעת מעשיהו : הרבה מלכים מכסאותם הושפלו לארץ
ישבו · ויש אשר ניתן כתר מלכות בראשו : אשר לא זכר את
האדם ההוא ולא חשב אנוש : כמה מלכים נפלו ביד אויביהם :
אל תרשע את האדם · אם לא דרשת וחקרת היטב : אל תתעבר
על ריב לו לך ואל שופטי רשע אל תשב :

יא

בני אל תאה להוט להרבות בסחורה : כי לא כל המרבה
מעשיר : יש אחד אשר רודף כזיעת אפו אחר הון רב :
ולא יגיענו · רק את נפשו ישחית : ויש אחד אשר רצונו להסתפק
במועט · ואף אל זאת לא יוכל להגיע : אל האדם כוה רואה

השם בחסדו ותרחם עליו : ומגביהו לשבתו כל · העולם תמיהם
מכבודו : הכל מאת השם מזל טוב ומזל רע החיים והמות
עניות ועשירות : להיראים יתן השם חיל והוא מקיימים לעד :
וברכתו יוריש לבניו אחריו : יש אדם בא לעושר על יד כילותו
וקמצנותו : ויאמר בלבו אך עשרתי מצאתי און לי עתה אראה
חיים טובים : לאכול ולשתות מנכסי : ולא ידע כי שנתו קרובה
אשר דבר המלך דבר רדה · ויעזוב חילו לאחרים : בדבר השם
תאמין ובטח עליו בתפלתך · ואל תתעה בדרך החוטאים
הגבהלים לאסוף הון · השלך עליו יהבך בעת שתתחנן אליו :
כי הוא דבר קטון בעיניו להרים אביון מאשפה . ולהושיבו בין
נדיבים : השם יברך נכסי ישרים · וכאשר יבוא עתם יקבלו
שכרם : אל תאמר הנה יש לי רב אך עשרתי : מאין יבוא שברי :
ואל תאמר מה אועיל בבטחוני על השם הנה צר לי עד מאוד :
כאשר ייטב לך זכור · כי גלגל חוזר בעולם אולי תבוא לימים
אשר תאמר אין לי חפץ בהם : ואם צר לך אל תדאג · כי יוכל
לבוא העת אשר ייטב לך : ביד השם לשלם לאדם כמפעליו
וגמול ידו ישיב לו · כאשר יבואו ימי הרעה נשכחו ימי הטובה ·
ואשר האדם מת הנה הוא כאילו לא היה חי : לזאת אל תהלל
את אדם בעודנו חי כי מעשי האדם וכשרונו לאחר מותו יראה :

יב

לא הכל תבוא ביתך : כי העולם תרמית וקנאה ומחשבות
רעות מלאה · לב רמיה שוקד על רעיהו : כציפור המרמה
עופות לתפשם : אומר רע לטוב ולטוב רע : מניצוץ אחד תצא
אש גדולה · והחוטא לא ישקוט ויריב עד בואו לשפיכת דמים :
שמור עצמך מאילו האנשים · אשר אין טוב במצפונם · ואל יטילו
בך כלימת עולם : איש נכרי כי יגור בביתך · לא יהיה מנוחה ·
ואחריתו יהא מנון ואדון הבית ואותך יגרש : אם ברצונך להטיב
ראה למי תעשה ואז תהיה משכורתך שלימה : עשה טוב ליראים
היטיבה לטובים · ויגמלוך טוב · ואם לא מאתם אז מאת השם
תקבל : אבל האנשים אשר המה כפוי טובה סופם לרעה : תן
ליראי השם · ואל תרחם על החוטאים : עשה טוב לאדם אשר
אין לו קרוב או גואל ואין מכיר לו · ואל תתן מלחמיך לחוטאים
פן ישבעו · וירמסו אותך ברגלם : למספר הטובות אשר עשית
עמדו תקבל רעות · כי יעשיר איש וכי ירבה כבוד ביתו לא

יוכל להכיר את אויבו באמת · וכי ימוך איש ומטה ידו · אפילו
האויב לא יוכל הסתר : כי יעשיר איש · קנאה היא לאויביו :
ואם יעני אף מרעיו רחקו ממנו : אל תאמין באויבך כל ימיך : כמו
הברזל אם ילטוש אותו · ישוב עוד להחלד : כל לב רע ממנו
לא יפרד : ואם יכרע וישתחוה לפניך : לא תאמר לו : אל יקרב
אליך : כי על מקומך יעמוד : אל ישב אצלך כי בספך יחמוד ·
ובסוף את דברי אלה תזכור ותתחרט : כחובר חבר אשר מנחשים
יושך ואשר יבוא ביער לשחוק עם חיתו יער : והיה רמה אכלתו :
דמים בנפשם : כן המחבר אל לצים ופושעים · בעונתם נטפלו :
רגע קטון יהיה אתך · ואחר תכשול ונפלת · כחש בך לא
ראיתך : דבר ידבר אליך דברים נעימים ומילר עליו כאוהב :
אף בפה יבכה ודמעותיו על לחיו · ובקרבו ישים ארבו כי להפילך
אמת ומי יתן מבורך לא ישבע : היא יהיה הראשון בעת רל
מי שרצונו להזיקך : בפיו אליך מתנבר ונודד בראשו ותלצר עליך
ולבו מלא מרמה ואחריך ילעג ויפתח פה :

יג

היתפס איש זפת בכפיו · ובידיו לא ידבק · כן המתחבר אל גאים
לנגד תידחס : אל תחבר עמך למובליה ועשירים : כי
בוכד החיל אתה עומס עליך : מה לקדרת חרס · אצל סיר
הנחושת · הלא אחת באחת יגבו ותשבר : העשיר דובר הוות
נפשו · והדל נכלם וסבול יסבול בעל כרחו יענה אמן : כל זמן אשר
תמצא ידך ישמש בך לטובתו : וכאשר הם כחך לא יאמר לך : אם יש
מחת ידך · יאכל וישחה ממך · ועל השחתך לא ידאג : בעוד צריך
אליך · בלשון רכה וחלקלקות ידבר ודברים טובים מפיו יצאו : ואל
השולחן אותך יבקש פעמים ושלש בערמה להריק כיסך : ולהלעיג
אחריך : ואם יראה כי הכסף הלך לו : בראשו יניע וינוד · ולא
יעזרך : על כן אנכי מצוך השמר והשקט · ואל תתחרט · אם
רוחי המושל יעלה עלך לקרבך ולמשכך לעבודתו תמאן ממש
בראשונה · ולו תראה כי יתגבר עליו הסבך : אבל אתה בעצמך
לא תתחיה לעמוד במקום גדולים · ואם יצוה אליך אל תקיף
בהשמעתו : ואל תבטח בו כי ידבר אליך רכות : כי הוא חוקר
לבך : וכעסו כעס עילם והדברים הטובים יפלו : ואל יהא
שחוק · בעיניך היסורים והשבי · אי לזאת השמר לנפשך מסכנה
גדולה : כל חיתו יער למינו ישכונו · כן האדם לריעהו דומה
לדומה

לדומה : כזאב המחבר עצמו לכבש : כן אדם רע מעללים : אם לירא׳ השם יתחבר : ככלב עם השוכרא · כן העשיר עם העני יתחבר · כארי טורף ואוכל חיתו יער · כן עשירים בשר עניים יאכלו : כדבר קטן ונקלה מאוס הוא לפני בעל גאוה : כן עני׳ שפלים ונבזים בעיני עשירים : העשיר כי יחל ליפול ריעיו עוזרים לו · ואין סומך ידו לעני ואוהביו עוזרים מפלתו עד לארץ יגיע : העשיר כי ידבר דבר שטות לחכמה תחשב ואם שלא כשורה יעשה · הכל מצדיקים עליו : והעני הכל מרשיעין לו ודבר חכמה כי ידבר לשטות תחשב ואין לו מקום : כאשר ידבר העשיר הכל מחשים · ולעב דברין יגיעו : והעני כי ידבר · הכל שואלים מי הוא זה : עשירות טובה לבעליו אם לא יעשו בו חטאים · ועניות לחוטא ורע מעללים תביאום לדבר סרה : בעינים יוכר מה בלב האדם רע או טוב : אם מחשבה טובה בלבו יאירו עיניו בשמחה · ואם מחשבת און · לא ישקוט ולא ינוח : אשרי איש אשר לא יתן עצות רעות ומחשבת לבו תמים : וכל אשר יעשה רואה אחריתו בראשיתו :

יד

לא נאוה לנבל עושר : כי מה לכלב בלי עושר ; איש כי ירבה הונו · ואין גומל טוב לנפשו · יעזוב חילו לאחרים ואם יהנו בלחמו : אם את נפשו מטוב יחסור ולא ישבע · איך יעשה טובה לאחרים : לא ראיתי כהנה לרוע מאיש אשר אינו רואה טוב בעמלו : וזה שכרו על חטאותיו · לא יבליעו אלהים : ואם יעשה פעם אחד טוב לא ידע את מקומו · ובסופו יתחרט וינער עצמו זה הוא רע עין אשר לא ירחם את כל · ולא יוכל לראות לעשות טוב לבני אדם : ואת נפשו לא ישבע · ואין די לכל עמלו : ואם נתן מלחמו לדל נפשו עליו תאבל : בני כבד נשמתך וגופך מהונך וראה עמהם חיים · והעלה עולת ושלמים לשם כראוי : זכור כי המות בוא יבוא לא יאחר : כי ברית עולם הוא : עשה טוב טרם בוא קיצך · שלח ידך לאביון · כמתנת ידך · אל תמנע את העני ביום טוב לך : ותמלא מעדנים לנפשך : כי בעל כורחך אתה מת ותעזוב רכושך ואת זיעת אסף ליורשים ולאחרים · בלב שלם תעשה צדקה וקדש את נשמתך · ומשמים יוסיפו לך : כי לאחרי מותך כלתה כל מעשיך : כל בשר כבגד יבלה כי ברית

ישינה היא בן אדם מות תמות : האדם עץ השדה הוא · יש
אשר יכמשו ויבולו ויש אשר יצמיחו כן האדם זה מת וזה נולד :

טו

אשרי האיש הולך ביראת השם · ויהגה בה יומם ולילה : ולבו
נוהג יסודותיה להבין · ואחרי נתיבותיה יחקור : וישקוף
בעד חלונה ויטה אזנו אחרי דלתה ומזוזתה : יבקש דירתו קרוב
ביתה ואצל כתלה סוכתו יעמוד : ואת בניו יסתר תחת גגה
וצילה : וגם ינצל מחום וזרם ותהי לו מנוחה כמו היכלי עונג ·
יראי השם יעשו זאת וימצאו אותה · ותבוא החכמה נגדו בשמחה
כמו אמו · ותשאל שלומו ככלה : ותאכל אותו מלחם התבונה
ותשקיהו מים החיים החכמה : ויחזק כחו לעמוד על רגליו ·
וידבק בה ולא ירף אותה : ותרום אותו מכל שכניו ותפתח פיהו
לדבר בתוך קהל ועדה : כתר ששון בראשו תתן ושם טוב לעולמים ·
אבל הכסילים לא ימצאו אותה וחוטאים לא יוכלו לראותה : כי
היא הרחק מגבהי הלבב : הרשעים לא ילמדו היטיב ותורתם לא
כן : אל תאמר אם עון פעלתי כך עלה ברצונו · אם לא טוב
למדתי הוא עשה זאת כי לכך נוצרתי · כי השם שונא עובד
אלילים והירא מפניו עושה רצונו ושומר נפשו מעשות רע :
בראשית ברא את האדם נתן הבחירה בידו : אם רצונך את
הישר בעיניו תעשה : אש ומים הניח לפניך · שלח ידך אחת מה
שברצונך : החיים והמות הניח לפניהם · אשר בחפצו יבחר :
גדול ונורא ולתבונתו אין חקר · עיניו על יראיו ומבין את העשוי
אם טוב ואם רע · אבל אין רצונו לעשות רשע ותועבה :

טז

אל תשמח בבניך הרבים ואין בהם יראת שמים : אל תעזוב
עיניך לבטוח בעשרם וכבודם : כי בן אחד טוב וישר
ירדף אלף לא טובים : יותר להיות חשוכי בני · מבנים
יולדו פשע : איש צדיק אחד יוכל להציל עיר אחת בזכותו :
והרשעים כי יפרוצו את העיר ישחיתו : כל זה ראיתי רבות
ויותר באזני שמעתי : אש משמים תאכל עדת מרעים · וחרון
אפו · על המתרשלים באמונה : את הענקים אשר היו בימי
קדם · בכח ידם לארץ אותם הפיל · ואף להאנשים אשר ישב לוט
בתוכם · לא נשא פניהם ואבדם מן העולם בעבור גאונם :
והדמשם החריב באף · על אשר מלאו ארצם בתועבתם : כך
עשה

עשה לשש מאות אלף על לא שמעו בקול דברו · ואיך ינצל חוטא
אחד שלא יתיסר : רחום וחנין הוא ורוצה בתשובה ; כגודל
רחמנתו כן גודל כעסו ומשלם לאדם כמפעליו : ולא ינקה העושה
רע תקות ישרים יתן : לכל מעשי האדם לטוב או לרע זמן
תשלומו באה לקבל שכר פעולתו : אל תאמר מה אני להתבונן
עלי ולהשגיח בי משמים רבו צבאיו אין חקר נשכח מני לזכרון ;
לא יזכר ויפקד מעשי : הלא שמים והארץ ימים ותהומות ממנו
ירגזו · הרים וגבעות ירעדו כי בא לשפוט הארץ · והם אליו הכח
והגבורות כאלה · לא יראה את לבבך : אבל מה שיעשה בחפנו ·
לא יוכל האדם לדעת · והרוחות המנשבות · לא ידע איש אין
מקומם : לא יוכל איש להשמר ממנו ומי מבלבל עת מאפטו :
עמוק עמוק מי ימצאנה · ועין האדם לא תשורינו ; ואשר לב לא
יבין זאת כי לא יתן אל לבו וכאוולתו יהגה :

יז

בני שמע בקולי ולמד בינה ולבך ועינך תמיד תהיה על דברי :
כי לקח טוב אתן לך ועיניך בחכמה יאירו ; השם בחכמה
ברא השמים והארץ · ואשר עליהם : ולכל אחד חלק עבודתו :
ויעמידיה לדור ודור לעשות רצונו · ואחד · באחד לא יגעו לבלות
מלאכתו כי המה משרתיו עושים רצון קוניהם : ואל הארץ הביט
ומטובו הגדול השביעהו · וימלא את האדמה חיות קטנות עם
גדולת : על הארץ יהלכון · ואל הארץ ישובון : ברא האדם
מהאדמה · ושמה ישוב : חוק וזמן נתן לו כמה מספר שניו יהיו :
זכר ונקבה בצלמו ברא אותם : כבוד גדול חלק למו : כל בשר
יראו מפנימו ובחיות ועופת תחת ממשלתם : את הטוב ואת הרע נתן
לפניהם · והגביה מעלתם · להראות להם גודל הדר מלאותו :
וילמד אותם ודבריו הנעימים גלה להם · ברית עולם כרת
אתם : בעיניהם ראו תפארת גדולתו ואזניהם שמעו את גודל קולו :
ואליהם אמר מכל רע השמרו · ואיש את רעיהו צוהו · כל מעשיהם
תמיד נגדו ואין נסתר מנגד עיניו : כל האומות חלק לשרי מעלה ·
וישראל חבל נחלתו : כל המעשים גלוים נגדו כמו השמש :
ומפשעיהם לכל חטאתם מעיניו לא נסתרו : כל הזכיות בני
אדם טמונים אצלו בחותם יד ימינו : ושומר מעשיהם הטובים
כאישון בת עין · ואחרון יקום לשלם לאיש גמולו בראשו · כאשר
עשה כן יעשה לו : ומקבל את השבים אליו ברחמים · ונפשות

עמלים ינחם · סור מרע ועשה טוב הצדק והמפלל אליו ואל
תפן אל און : כעוד אתה בחיים הלל ותודה לו · כי המתים
אשר כבר אינם לא יהללו יה :

יח

מה מאוד גדלו רחמי השם עושה רב חסד ומצא להשבים אליו ·
כי במה נחשב הוא האדם · מעת אשר הוכן למות ולא יוכל
להמלט : אין ברא כשמש : וזרח השמש ובא השמש · אף כי
האדם בשר ודם : השמש רואה גבהי מרומים · והאדם עפר
ואפר : השם חי וקיים וכל מעשיו בתכליתם ושלימות · צדיק
במעשיו מי יוכל לספר גדול מעשיו ורוב נפלאותיו : לא יוכל איש
להוסיף עליהם · ולא לגרוע : האדם כי יעשה טוב בכל כחו :
כמעט הוא תחלה נגד טובותיו התמידים : ואם יאמר האדם ·
כליתי מעשי המוטל עלי עד סופו : אם יחקר ויפקד יחסר
מאתו רב : כי מה האדם ואיזה צורך נמצא בו להועיל או להזיק ·
אם רבות בשנים יחיה מאה שנה כמו טפה אחת נגד הים
הגדול · וכגרעין אחד נגד חול הים : כן רב שנותיו נגד חי
העולמים · לזאת מרחם השם עליו ועושה חסד עמו ואין ממהר
להנקם : כי הוא יודע כי למות הם ברואים ועומדים : האדם
מרחם על רעיהו ורחמי השם כולל העולם כולו : הוא יכאב
ויחבש וילמד לאדם להטיב דרכו ומכלכל אותו כרועה מנהל
עדרו : ומרחם על האוהבים לשמוע דברו : בני אם תעשה טוב
לאדם · בלב שמח ובפנים יפה תמיד ובעת נאנח לצדקה · אל
תדבר דברים קשים : כטל בעת השרב והחמימות מייקר את
הנפשות כן אמירה רכה משיבת נפש : כמה פעמים מועלים
דברים טובים יותר מהצדקה גדולה : והאדם נדיב לב את שתיהם
יעשה : וכסיל נותן יד ובועט · ומתנה שלא מאהבת הלב איננה
רצויה : למוד אתה בראשונה : ואחר תלמוד לאחרים · עזור
לעצמך קודם שתרפא לאחרים : קשוט עצמך ואחר תוכיח לאחרים
ותמצא חן : אל תאחר תשובתך עד תפול למשכב : בעוד כח
ביד לעשות חטא ופשע : היטב מעשיך : ואל תאמר עוד יש לי
זמן הרבה : אל תמתין על זמן אשר יבוא המות : עבוד השם
בשלימות ולא תנסה אותו : זכור את חרון אף אשר בסופו יבוא
והנקמה אשר תבוא בעת הליכתך מן העולם : האדם כי יאכל
לשובע נפשו · יזכור כי יוכל עוד לבוא לידי רעבון · והעשיר יוכל

לבוא לידי עניות : כי העת והזמן יוכל לשנות מבוקר עד ערב · ונקל זאת בעיני השם : החכם עיניו בראשו ושומר נפשו מהתפלש בעודנו בכחו · אשר יוכל לחטא בהנה : מי האיש הנלבב שומע לדברי החכמה ויהגה בה · ישמרנה תמיד נגד עיניו ולבו להיטיב באחריתו ;

יט

אל תלך בתאות לבך להרע · היה גבור על יצרך : כי אם תלך אחרי מראה עיניך : אויבך ילעגו בך אל תרבה לפזר ממונך · פן מה תעשה באחריתך בעת ממה ידך · סכים ריק ואין בו בעל מלאכה האוהב יין ושכר לא יעשיר : והעושה עסקיו שלא בעצה ; הלוך והסיר ילך : יין ונשים · לב חכמים יאכל והמחבר לזונות ילך שיכב וחלקו יקבל צרעת ותולעים ירשו דיראון לכל בשר למשל ולשנינה · פתי יאמין לכל דבר · ועושה רע לנפשו : השמחים לעשות רע · המה שנואים לכל · שומר נפשו ירחק מהם : שמועה רעה אל תגיד · השתיקה טובה בכל מקום : אל תגלה סוד ולא תלך רכיל : כי בתחילה יאזינו לך ואחרי דבריך ילעגו וישנאו אותך : אם שמעתם · אחד חיות ומחשב לחכם : והכסיל השקט לא יוכל · כילד בבטן אשר במלאתו · לא ינוח עד יצא לאויר העולם : כחיצים התקועים בירך האדם · כן כואב הדיבור בלב הכסיל : לכל הדברים אשר ידברו אל תתן אזניך להאמין : שאל את ריעך : אולי שקר הוא ולא דבר ולא עשה ; ואם אמת נכון הדבר : אולי שלא בכוונה עשה : כי לפעמים יוצא הדבור מבן אדם בשגגה : והוא לא כן יחשוב ; אל בן אל תצא לריב מהר עד שתחקור ותשאל את ריעך : וזכור במצות ויראת השם · כי תורה תתן חכמה לאדם בכל מעשיו · והמצות מבינים את האדם לילך בדרך הישר : אדם אוהב ריב אין תבונה בו ודרך רשעים לא כחכמה : טוב מעט בחכמה ויראת השם אתו מהרבות בחכמה · ואין השם לנגד עיניו · יש חכם להרע יודע להפוך הדברים לכל צד שירצה : אתה חושב כי באמת ותמים הוא דובר עמך · אבל לבו מלא תוך ומרמה : עוצם עיניו ויטה אזנו בשקר : והוא חושב עליך רעה : ואם עתה בשל כחו אבל הוא רואה ומצפה עד יבוא ומנו ויעשה מה שיוכל : החכמים והנבונים מכירים את האנשים בהמה והכרת פניהם ענתה בם בבגדיהם ובמהלכם ובשחוק פיהם :

המוכיח

כ

המוכיח לחבירו בלא עתו · השתיקה טובה הימנו : טובה
הנקמת מגולה מנקמה מסותרת : השופט אשר יעוות
משפט · נמשל לבועל הבתולה והוא שוכב אצלה : יש אחד שותק
כי אינו יודע מה להשיב. ויש אחד יודע להשיב אבל סובל עד
בוא עתו : החכם שותק · ושומר את זמנו : והכסיל לא יוכל
להתאפק : ברוב דברים ירבה איביו ואשר אוהב להיות ידו
בכל מכל אדם ישנא : יש מצליח במעשים רעים · אבל סופו
להשחית : יש אחד נותן והמקבל מתברך · ויש אחד אשר יתן
ויחזור ויתן ולא יצליחו במתנותיו : המפזר הונו משחית נפשו
ויביא לידי עניות ואשר הולך באמצע הדרך יבוא לגדולה : יש קונה
בראשונה בזול · ואחרי כן ביוקר גדול ישלם : חכם כי יתן מתנה
בדבריו מיפיהו ויגדלהו · והכסיל כי יתן פדבריו מבזהו · מתנת
הכסיל אצלך לא יוכל : בעין אחת יתן ובשבעה עינים רואה ·
מה יתנו לו תמורתו : מתנתו מועטת ודבורו הרבה ובקול גדול
יכריז : היום יעשה הלואה · ולמחרתו נוגש · כן מאדם של עושי
רע : ויקונן תמיד לאמור אין אוהב לי דורש ומכיר טובתי אוכלי
לחמי לא ידברו טוב כל אדם ילעגו בי · אשר לב מרבה דברים ·
את אשר יבוא בפיו אותו ידבר באין מבין : יש אחד אינו עושה
רעה · כי אין ידו משגת כי דל הוא · הנה שכרו אתו כי לא פעל
און : יש אחד עושה כל תועבה ואת רצון רשעים יעשה : להחזיק
כבודו ומעלתו : עוזר לחבירו לעשות עולה : ובסוף לאויב יהפך
לו : שקר לדבר מום קלון הוא לבני אדם : זאת המדה בכסילים
אשר לא למדו דרך ארץ נוהגת : הולך רכיל ולומד לשונו לדבר
שקר בוש יבוש יותר מהגונב · וסוף שניהם לתליה : הדיבור הנאה
להחכם : מביאו לכבוד · ולנבונים נבונים : נאהבים ונחמדים
בעיני נדיבים : עובד אדמתו נושא אלומותיו · והמקרב עצמו אל
נדיבים ינצל מרעות רבות : מתנות ושחדים יעוורו עיני חכמים
ויסגר פיהם עד בושים לא יבולו : החכם המסתיר חכמתו לעצמו
ואת אחרים לא ילמד : דומה לאוצר הטמון באדמה : ולא נודע
לאיש במה נחשב הוא :

כא

בני אם חטאת : רב לך הרף ידך מחטוא · ובקש מחילה על
הראשונות : ברח לך מהם כמו מנחש · אשר אם תקרב
אליה

אליה תמיד אוחז באדם אשר בין שיניה : כל עון לעצמו הוא חרב חדה · אם תמחץ לא יוכל להרפא · עושה עושר בגזל ולא במשפט · עד כבר לאט יבוא · וגאה וגאון : מביתו והונו יופרש : כאשר יצעק העני ישמעו השם לצעקתו ונקמתו מהרה תבוא : משיר אזנו מתוכחה על דרך רשעים הוא הולך : והירא את דבר השם שומע מכל האדם ויתן אל לב ומודה על האמת · בונה ביתו מהון אחרים · מאסף אבנים לקברו : עדת רשעים כגל של קש · שרוף ישרפו באש : הרשעים הולכים על רצפת בהט ושם של שאול ואבדון : הדבק בתורת השם לא ילך אחרי מראה עיניו לירא את השם הנכבד בלב שלם : היא החכמה : הכסיל אשר אין בו חכמה לא יתן לחנוך נפשו : יש אנשים אשר המה חכמים מזוכמים : ובחכמתם עושים מעשים רעים : החכמה בלב חכם הולך וגדול כנהר ונובע כמעיין חיים : לב כסילים כמו קדירה הנקובה אשר לא יכילו המים : באוזן זה ישמע ומאזנו השנית תצא : חכם כי ישמע דבר חכמה יפרסמנה וישבחנה : ואיש און כי ישמע : מגנה אותה ולאחרי גווי ישליכנה : דברי כסילים כמשא כבד לשמוע · ודברי חכמים נחמדים : בהאסף ראשי עם · מחכים לדבר החכמים ועצתם היא תקום : דבר הכסילים כמו בית חרוב ונופל · ועצתם לא ידעם ולא יבינום : אם ירצו לחנך הכסיל יכבד עליו כמשא כבד וכסוגר בידיו ורגליו יבוא : החכם מקבל חכמה ומוסר ואוהב אותו כבתם פז · הכסיל פתאום ילך בית חבר · והחכם לא יעשה כן : בעד החלון ישקוף הכסיל · והחכם מנגד יעמוד : לשמוע אחרי הדלת והמזוזה · אין תבונה : והוא לבושת ולכלימה · הכסילים מרבים דברים לא לעזור ולהועיל והחכמים דבריהם בפלס ישקולו : הכסילים לבם בתוך פיהם · והחכמים פיהם בלבם · הכסילים ממלאים בשחוק פיהם והחכמים מעט יפתחו פה וישמחו : רשע כי יבעוס ויקלל לאחרים גם את עצמו מקלל : הולכי רכיל שנואים בעיני כל וגורמים רעה לעצמם ·

כב

אדם עצל נמשל לאבן המוטל בגולה : המגביה · אותו מרחיץ ידיו · בן כסיל בזיון לאביו : בת חכמה ונבונה : תלקח לאיש : ובת בושה את אביה היא מחללת ותשב עד שתלבש ראשה : ואשר לא בושה במעשיה אביה ובעלה מחללת ומשניהם תשונא

אשולא : דבר אשר לא בעתו ידובר : כנגן המנגן על לב רע :
חכמה ומוסר במועדו ידובר : המלמד דעת לכסיל כמו מחבר
קרשים אשר אחד באחד לא יגעו : המדבר עם הכסיל : כמו אל
אדם הישן במטתו ידבר : כי כאשר כילה לדבר ישאל הכסיל מה
זה : המנהג לספוד על המת כי נחסר מאתו מאורי אור :
והספדת הכסיל גדולה ממנה כי אין לו חלק בתבונה : אין
נכון לספוד ולעורר על המתיוחר מדאי כי נשא אל המנוחה :
אבל חיי הכסיל מר ממות : שבעת ימים מתאבלין על מת ועל
הכסיל כל ימי חייו : אל תרבה דברים עם כסיל ואל תתחבר
לאדם אין תבונה בו : הרחק מאתו לבל יפיל עליך מזיעתו
וטינופו יעשה כתמים עליך : נטל החול ונובד העופרת · טוב
לגבר לישא עולם ואל כסיל באיולתו · בניה אשר נבנה תעלים
טובים עד בעלו יגשו במסמרים בל יפיל מרוח קדים · כן לב
האדם היודע שפעולתו אמת נפשו לא תפחד · בניר על כותל
לפני הגשם והשלג וכגדר קנים על הר גבוה לא יעמוד מפני
רוח : כן עומד לב פותה בכל מעשיהם : מי מיך עינים יוציא
דמעה · ונפש מרה יוכר בפניו · אם תזרוק אבן בין עופת
יפרדו · כן המבזה אוהבו יעשה פירוד בין הדבקים : חרב
שלופה אם תקח על ריעיך על תעשה לו כך רעה : כאשר
תבזה אותו בדברים : מכת חרב יוכל להרפא ואחי הבקשה
ימחול לך : ודברים קשים וסוד אחר אם תגל בריעך את ריעך
לא תוכל להרפא ולא ימחול לך : אהוב את ריעך גם בעת צר
לו : ותזכה לשמוח אתו בעת עשרו וכבודו : החזק אותו ביד ימינך
ביום צרה : אולי יעזור השם לו לעלות מעלה : קודם עלות
הלהב מהעצים יעלה ענן ועשן · כן וכי יריבון אנשים ותכה
המריבה תבוא לשפיכת דמים : עזוב תעזוב בכל מאמצי כח
לריעיך : ואם יגמלך רעה תחת טובתך : הכל יכירו וידעו כי
אתה הצדיק :

כג

א׳ מי יתן זמם לפי חותם צר על שפתי לבל אכשול בלשוני :
השם אבי ואדון חיי אל תעזבני ללכת בדרך המוטאים :
מנע רגלי מנתיבתם לבל אלכד במצודתם מי יתן רסן במחשבתי
להוסר בדבר השם : ואם שגגתי ועויתי רע להודות על האמת :
פן תבוא לחטאים גדולים ויגדלו עלי ראשי ואכשל נגד אויבי

ותהי

ואתן להם לשחוק וקלס : אלהי אבי ואלהי חיי נפשי שמריני
מראות בו ומחשבות און העבר מלבי : בני ידידי למוד עצמך
לשמור לשונך: כי שומר לשונו : שומר מצרת נפשו : כאשר החוטאים
ובעלי גאוה : לשונם ופיהם עלימו יכשילהו : לא תרגיל את פיך
בשבועות : ולהיות שם אלהיך תמיד בפיך : כעבד המוכה
מאדוניו : וכתמים האלו נרשמים בכתפיו : כן האדם הלומד
בשבועות ושם שמים על פיו : לא ינקה : הרגיל בשבועות רגיל
בחטאים : ונגע ופגע מביתו לא תמוש : אם נשא באלה נפשו
והיא לא ידע כי אשם : עונו ישא ואם יודע כי נשא לשוא נפשו
ובמזיד חילל שבועתו חטאו בכפלים : שבועת שוא נקה לא
ינקה ובלה תוך ביתו וכילתו : השבועה הוא קללת מות : שמור
השם כל בית יעקב : פירשים את השם בורחים משבועות : ואין
מטנפים עצמם בחטאים האלו : אל תלמד לשונך בשבועת כי
זמה היא ומחשבת און : אל תשכח שירת ומוסר אביך ואמך : ובין
נדיבים יהיה מושבך : ושמך וזכרך לא ישכח : ואל תפן לדרך
הכסילים : פן מה תעשה באחריתך אשר תקלל יום לדתך ובואך
לעולם : המלומד לבזות בני אדם : לא ייטב מעשיו כל ימי חייו :
החוטא ושונה בחטאיו : הוא דבר גדול : ונפש שלהבת תמהר
הנקמה לבוא : האיש אשר הולך ברעיון לבו : הוא כמו אש
בוערה הלוך וגדול עד כי ישרוף : אדם רועה זונות אין מנוחה
לנפשו : עד כי תצא האש : רועה זונות כל המאכלים אליו ימתקו
ויגעתו ומנוחה לא יתן עד איך אוכל יטעם לו : הבוגד באשתו
והולך בית אחר ואשת רעיהו חושב בנפשו לאמור מי רואינו :
הנה חושך ישופני והכותל יסתירוני מי יראה את מעשי ותמי
אבות השם ממעל לא ישגיח במעשי : האדם הזה רק מעיני
האדם יסתר : ואל ישים אל לבו כי עיני השם משוטטות בכל
ומאירות יותר מהשמש ובוחן כליות וחוקר כל הנסתרות : לפניו
נגלו כל המעשים קודם שנעשו : על האיש כזה יפקוד על עוונו
לעיני כל רואים : ואם עשה יעשה במחשך מעשיהו יגלה רעתו
בקהל ובעת בואו עמו המנא : כן האשה המנאפת תחת
אישה העוזבת אלוף נעוריה ובנים זרים תוליד ועל שם אחיהם
יקראו בנחלתם : בראשונה ברית אלהים היא עוברת והשנית
בבעלה היא חוטאת ושלישית בנים זרים תוליד : האדורה הזאת
מקהל ישראל תפרד ובניה ישאו את עוונה : בניה לא ישרשו

וענפיה

וענפיה לא ישאו פירות : והיא תשאר לקללה בתוך עמיה ·
וחרפתה לעולם לא תכוסה : והבאים אחריהם : בהם יראו
ויביטו ויקחו מוסר · כי אין טוב לאדם רק לשמוע בקול השם ·
ומצותיו נגד עיניו וליראה אותו בכל לבב :

כד

החכמה תרונן · ובתוך קהל ועדה תהלל את עצמה : בקהל
עמים עם השם תתן קולה ובכל מקומות ממשלתו
תשבח ותאמר : אני דבר השם : מרחפת הייתי על כל פני תבל
ארצה כעב וכענן : סוכתי בגבהי מרומים · וכסאי בעבי שחקים :
שמים וארץ אני מלאה : עומקי כתהום רבה · יד בכל ים וביבשה
תחת כל האומים והלשונות : מגוי אל גוי הלכתי וממלכה אל
עם אחר : למצוא מנוחה לשבתי : ויצו עלי הבורא אותי ואת כל
הברואים : ויאמר אלי הנה בחרתי לך מנוחה : בית יעקב יהיה
משכנך וישראל חלקך : מתפארת הייתי לפניו טרם נברא העולם :
משחקת הייתי לפניו בסוכתו ולעולמי עד אהיה : ותשיבני בציון
תפארתו ובעיר הקדושה ירושלים הניחני והמלכני : שרשי פותח
עלי מים אצל עם נכבד יעקב חבל נחלתו : גבהו דליותי כארז
בלבנון · כעצי חרמון : כתמר עלי מים · כשושנים בעיר יריחו :
כזית רענן עלי שדי מגרש : גדלתי ועשיתי פירות ושיבולים : ריחי
כחתי מאתי כאהלים וראשי בשמים מור ולבונה : קושט וקינמון
קידה ולבונה וקטורת השמים על מזבח הקטורת : הרחבתי
דבורי ולשוני כאלה וכאלון ופרותי נטשו באורך ויופי נחמד
למראה : נרדי נתן ריחו כגפן פריה ועלהו לתרופה : הביאו
ענבים טובים אשר בם יכבדון אלהים ואנשים : בואו אלי כל
מבקשי נפשי אכלו רעים ותשבעו מפירותי הטובים : דברי מתוקה
מדבש ומתנותי מנופת צופים : האוכל מפירותי נרעיבו שבע :
השומע לי ישכון בטח ולא ישיג כלימות : הבוטח מימני וחלבי נפשו
שוקקה לשתות עוד : ההולך בנתיבותי לא יעשה חטאים ועונות :
כל זה הוא ספר הברית תורת משה : מורשה היא לקהילת
יעקב : זאת התורה אשר שם משה משם יקוה מעייני החכמה :
כמו נהר פישון בעת יעלה על כל גדותיו : וכנהר חדקל אשר
יגדלו מימיו : משם תבוא מקור החכמה והתבונה : כמו פרת
אשר ירבו ויפרו מימיו : וכמו הירדן בעת קציר : כשחר נכון מוצאו
וכנהר נילוס בעת הבציר : לא היה אדם בעולם · ואחריו לא
יהיה

יהיה לעולמים אשר יאמר עליו · כי הוא זה בא עד סוף
החכמה : מחשבותיה רחבה מני ימים רבים · ומאמרותיה עמוקים
מתהום רבה · מאתי תצא רחובות הנהר : פלגי מים בגנות
ופרדסים דרך הצינורת אשר יכילו את המים : להשקות את גנותי :
ולשבוע נפש שוקקה של שדותי : ונהרותי ירבו ויגדילו להיות
רחובת פלגי מים : ומפלגי מים נעשו לימים גדולים אשר שם אניות
יהלכון : כי מכבודי ולקחי יזרח העולם כמו מאור השחר : ונבואה
מאתי תצא אשר קיים לעולמי עד : ראו כי לא למעני אני עושה ·
רק לכל האנשים אשר באו בצל קורתי ולדרוש את שלומי :

כה

שלשה המה · אשר יכבדון אלהים ואנשים : בשבת אחים
יחדיו באחוה וריעות : השכנים אשר השקט במגורתם :
ואיש ואשת חיקו באהבה עזה אחד לחבירו יעוזרו : שלשה שנאה
נפשי · ומעשיהם תועבת לבי המה : דל גאה : ועשיר מכחש :
זקן מנאף : אם תפזר ולא תקמץ בנעוריך · מה תמצא לעת
זקנותיך : מה נאות תבונה בראשים הלבנים · ובישישים חכמה :
ולרוזנים תבונה : עטרת זקנים אם רב מצאה ידם ובכבודם ·
אם יראת השם אתם : תשעה אני יודע אשר לבי תהלל אותם ·
והעשירית · במו פי אשבח : איש אשר יראה שמחה בבניו אחריו ·
ואם יפלו אויב תחת רגליו · ועיניו תראנה : האיש אשר
ימצא אשת חיל · ואשר לא רגל על לשונו לעשות רע · ואשר אין
צריך לעבוד לאדם שאינו ראוי : אשרי לאיש אשר לו אוהב נאמן ·
אשרי לחכם · אשרי למי שלומד דברים אשר ערבים לשומעיהם :
ומי גדול כחכם והנבון : ויראת שמים עולה על גביהן : כי יראת
שמים עולה היא מעלה מעלה : אין כאב · כמו כאב לב : אין
אורב כלב אויב : אין קנאה כקנאת אויב : אין ראש מלא ערמה
כראש נחש : ואין כעס מר ככעס אשה מצירה : טוב להיות
בין אריות ונחשים · מלדור ולשכון עם אשה מצירה : אם
מכעסינה · ישתנה פניה כמו שק : בוש יבושו לבעלה : כי ידברו
בשערים מעשה : כל כעס וחרון · קל הוא לפני כעס נשים ·
וסופם לאבדון : אשה רעה : ובעלה טוב · כמו איש זקן הולך
על הר גבוה של חול : אל תחמוד אותה ביפיה · ואל תקחנה
ביופי עפעפיה : האשה כי תזון בעלה : כל ימיו כעס ומכאובים ·
וכדי בזיון וקצף : אשה רעה · לב בעלה נשברת · ופני בעלה

דליס ורעים : אשה מורת רוח לבעלה · בכל פינות אשר פונה אין נחת · ראשית העונות מהאשה אתחיל · והיא את המות לעולם תביאה · כמים הצריכים גבול · בל יפרוץ · כן האשה צריכה לבלום במתג ורסן · ואל תעשה כל חפצה : ואם לא תשמע לקולך · שלח אותה לנפשה :

כו

אשת חיל כי ימצא · מספר ימיו · בכפלים : אשה עקרת הבית · שמחה לבעלה · וימיו בנחת יבלה : אשה טובה מתנה טובה לבעלה · בחיק ירא אלהים תנתן : אם עשיר יהיה או עני תהיה לו לנחמה : שלשה המה מתועבים · והארבעה נורא ושנואה : מגלה מסתורין · אוהב מחלוקת · דם נקי לשפוך : והמות קשה מכולם : וגם זאת לב דוי אשה רעותה כי תקנא ותביים אותה בפני כל : אשה רעה לבעלה : כצמד בקר · אשר לא עלה עליהם עול : זה מושך הנה · וזה הנה · אל אשר נפלה בגורלו · אל העקרבים הוא יושב · האשה אשר תתן בכוס עינה : מכה גדולה לבעלה · כי לא תדע לכסות קלונה · אשה זונה הכרת פניה · ענתה בה : אם בתך אינה צנועה · אל תעלם עיניך מאתה · ואל תתן יולאית וזדון לבה תעשה : כמו היעף ויגע בדרך · ונפשו שוקקה לשתות · כן בתך תשקה מן המים הראשונים אשר תמצא · ותקבל הרבבה . מהעצים הראשונים · אשר תראה : אשה אהובת ריע תשמח לב בעלה · ואם בחכמה תהלך עמו · יפרח לבו כמו דשא : אשה האוהבת לשחוק מחת אלהים היא : אשת חיל · כל הון לא ישקל מכרה : אין טוב ונחמד על האדם · מאשה טובה : אין כסף נחשב לפני אשה צנועה : כמו השמש · מאיר בגבהי מרומים : כן האשה · תפארת ומאירת הבית : אשה יפת תואר · וצנועה במעשיה · כשמן זית המאיר על מנורה הטהורה : אשה טובת לב · ורוח נדיבה · כעמודי זהב מיוסדים על אדני כסף :

כז

תחת שנים הציקתני רוח בטני : ועל השלשי יחרה אפי · איש חיל אשר בנערותו הושע לו ימינו · ובאחרית ימיו נעזב ויהי חסר לחם : ועצת חכמים אשר בסופו יסכל : והעוזב האלהי האמת · ועובד ללא אלהי אמת : והוא לטבח הוכן מאת השם : הסוחר לא ימלט נפשו לשבת בנחת · והיושב בחנות מלט לא יוכל

מעוונם

מעוונת : כי רבים מאוהבי כסף עושים עולה · ואוהבי עושר
עיניהם לא לנוכח יביטו : כציר ויתד הדלת תקועה בין שני
אבנים · כן העון בין המוכר והקונה : ואם לא יחזיקו במעוזם :
ביתם נולא ישתיה : כמרקד הקמח נשארו ונדבקו הסובין בכפה
כן כל מעשי האדם אשר יעשה נשאר בו פסולת : כאש בתנור
בוערה מצרף ומחזיק הקדירות החדשות · כן היסורים מחזיקים
את האדם ומלמדין אותו להטיבו באחריתו : בהפירות · יוכרו
העצים הטובים המה או רעים : כן לב האדם יבחן בדבריו :
אל הלל את האדם אם לא דברתה אתו · כי בדברים אדם
ניכר : אם תלך בדרך טובים ותבקש את חכמה אז תמצאנה
ותלבש צדקה כבגד ארגמן : כל עוף כנף ימינו ישכן · כן חכמה
וצדק אל שומע בקולם ישכונו : כאריה היושב במסתרים לטרוף ·
כן לפתח חטאת רובץ ועוונותיו ילכדהו את הרשע : האיש ירא
שמים דבריו בהשכל ומרפא לנפש · והכסיל מרבה בדברים ולא
ידע מה דיבר כירח אשר לא ידע מבואו : אם אתה בעדת
פתאים וכסילים · עיניך לנוכח יביטו על העת והזמן · ובעדת
החכמים תלך בטח : כבידים לשמוע דברי הכסילים · שמחתם
וגילם מלאה חטאים · פיהם מלא שבועות : על תסמר שערת
השומעים : ויאטמו אזניהם בעת אשר ירבו עמם : הבעלי
גאוה כי ירבו · יביאו לידי שפיכת דמים · ולא יוכל כל איש
להתאפק ולעמוד על נפשו לשמוע בקול מחרפיהם וגידופיהם :
המגלה סוד מאבד נאמנתו ולעולם לא ימצא אוהב נאמן :
כבד אוהבך ורעיך · ואת מסתוריו אל תגלה : כי אם תגיד ותגלה
ברוח יברח מאתך וכי תבקש אותו לא תמצא עוד אותו : האורב
את אוהבו מרבה אויבים לנפשו : העוזב אוהבו כמו העוזב
עוף כנף מידו : אל תרדוף אחריו עוד כי לא תשיגנו ברוח יברח
בצבי מפח יקוש : פצע וחבורה · יחובש ויתרפא כי יקלל את
חבירו יוכל לבקש ממנו מחילה : אבל המגלה סוד לא ראיתי
כהנה לרוע מעוות אשר לא יוכל לתקן : קורץ בעיניו חושב מחשבת
און ועושה פעולת רע : בפניך דברים טובים ידבר ויהלל אמרי
פיך ואחריך יהפך וישחית דבריך הנעימים :

כה

גולל אבן על ראשו יפול : והכוטה כמדקרת חרב לריעהו ·
חובל בעצמו ואלין ישוב : חופר גומץ בה יפול : הגונב

מריעהו נלכד בשחותו והמזיק לחבירו · על צוארו יבוא · ולא ידע
אי מזה בא : בעל גאוה יהתל וישחוק בריעהו · אבל הנקמה
רובצת עליהם כאריה : השמחים במוט רגלם של יראי השם ·
ילכדו בחבלי עונם וקודם מותם שברון לבם יכלם : כעס וחרון
הוא תועבה · ואצל רשעים מגורתם : הנוקם והנוטר שנאה
לחבירו · אף השם נוקם ונוטר אותו וחטאתו לפניו צרורה :
כאשר עשה לך ריעך רעה · העביר על מידותיך ומחול לו · ואז
על השם תתענג להסיר עונך וחטאתך תכופר : האדם לריעהו
שומר עברתו נצח · ומהשם יבקש מחילה ואריכות אפים : הוא
אכזרי על הבריות ומהשם מבקש רחמים : הלא אתה בשר ודם ·
ושומר עברתך ומי יעבור על עונך : זכור אחריתך ולא תשנא
את אחיך : כי השנאה דרך השחת והמות הוא : זכור ברית אלהיך
וכלה תגרש את האיבה מלבך : זכור בוראך · וסלח ומחל לשגגי ·
ריעך : הרף מאף ושמחים גדולים ינוח לך : כי בעל אף יבער אש
המחלוקת · והרשעים כים נגרש השקט לא יוכלו : את אוהביהם
יעזובו ומדנים בין אחים ישלחו : ברבות עצים תגדל המדורה ·
ואם מלאה הארץ חמס · יגדול חרון וחמה : והמריבה כי תעמוד
ימים רבים · הלוך וגדל התבערה · דברים רעים מביא למריבה ·
ומריבה לידי שפיכות דמים : אם תנשב בפיך על ניצוץ אחד תצא
אש הגדולה : ואם תרוק עליה תכובה האש : ואלו שני הכוחות
מפיך יוצאים כאות נפשך : הולכי רכיל ושפתי שקר ארורים
המה לפני השם : פה רע ישחית רבים ומגרש אותם ממדינה
למדינה : משבר ערים בצורות ומחריב מדינות : משחית נשים
שנאנות וגוזל הונם עד מר יבכיון : השומע בקולו לעולם לא
ישקוט ולא ימצא מנוחה : השבט והמקל יעשו רושם בבשר האדם ·
ופה רע מנפש עד בשר יכלה : רבים המתו חללי חרב : ומעט
המה נגד חללי הפה : אשרי האיש שומר את פיו · ולא יאוסר
בחבליו : כי משאו כובד הברזל וחבלו נחושה : וסופה מר ממות
עמוקה משאול תחתית : לא יאונה לצדיק כל און · ולא ילכד
במצודתם ולא יפול במדורתם : עוזבי השם בה יפלו ואשם לא
תכבה : אתה בן אדם הלא תעשה לכרמיך וזיתיך ושדך סייג
קוצים למה לא תעשה סייג לפיך בריח ודלתיים : במאזנים
תפלס כספך וזהב · למה לא תשקול דברי פיך בקנה מאזנים :

שמור נפשך לכל חפול הרלה בחלקלקות לשונך לפני אויבך המבקשים את נפשיך :

כט

המולה לריעהו עושה טוב בעמיו ורחמנות הלב · וכל מי אשר חלק השם לו בעושר יעשה זאת : את כספך תלוה לחבירך בעת צרכו : ואתה הלוה שלם בזמן המוגבל : מוצא שפתיך השמור לשלם בזמנו ותמצא בכל עת די מחסורך : יש אחד חושב את הלואה למצוא · ומשלם רע למושיע בעת צר לו : מנשיקת פיהו ינשק לו בעת הלואה ודברים נעימים ידבר בשעת מתן מעות : ובהגיע תור השובה · קובל על הזמן כי עת צרה היא והרחבת הזמן מבקש · ואף אם כח בידו לשלם כולו · יאמר חצי שלי וחצי אתן לו : ואם אין לו לשלם · לא די שהמעות הלכו נוסיף לזה · שקנה עצמו אויב נאמן · תחת טובתו ישלם לו בחירופים ובזיונות : יש אדם דואג על איבוד דמיו · ואינו רוצה להלוות : עשה טוב לריעך בעת הצורך · ובבוא עתך לשלם · הרואה אתה אם אין לו · עשה עמו צדקה והרחיב לו את הזמן : עזור לאביון כמצות אלהיך ואל תעזוב אותו ריקם : את כספך תלוה · כי מוטב להיותו על האדמה : ואל תטמון אותו תחת האדמה : ויברכך השם בכל אשר תעשה ויצלך מכל רע : הוא ילחם לך נגד אויבך · אדם עורב ערובה לפני ריעהו והנבל אינו מכיר טובה להערב ומוכרח לשלם : אל תשכח רוב טובות ערובך אשר נתן את נפשו תחת נפשיך : והרשעים וכפוי טובה לא ישימו עיניהם נגד מושיעם בעת צרה : עשירים רבים בשפל ישבו בעבור ערבות · והשקט לא יוכלו כגלי הים : הוגלו על ידיה נדיבים גדולים · ובארץ נכריה נודד הלכו : הרשע כי יערוב ערובה : יבקש תחבולת לפרוק העול מעל צוארו · אבל מעון לא ינקה עמלו בראשו ישוב : עזור בכל כחך לריעך · אבל מקדם ראה שלא תכשל ותאשם : די לאדם אם יש לו לחם ומים ודירה ומלבוש לכסות את עצמו : טוב לאכול ארוחת ירק תחת גג ביתו · מלאכול ברבורים אבוסים על שולחן אחרים : שמח בחלקך : אם מעט ואם הרבה תאכל · כי חיים של בושה הוא ללכת מבית אל בית : כי בשבתך · על שולחן אחרים פיך יהיה סגור : כל מה שיאמר בעל הבית עשה לשמוע בקול דבריו אשר ישלחך הנה והנה · בערוך השולחן · ואם תדור בבית ריעך נא יאמר לך אורח טוב

יבוא בימי אחי ידור אצלי : כל זה לפני גבר חכם בעוז ישברון
לב לשמוע הונאת דברים בעבור אוילה ושטים :

ל

האוהב את בנו שחרו מוסר : ומעבירו את השבט ובסופו
ישמח בו : המלמד לבנו מוסר ודרך ארץ הוא שמחה
לאוהביו · ועגמת נפש לאויביו : כי במותו נשאר אחריו ברכה
הממלא מקומו וכאילו לא מת : האב אם יחיה · ישמח בילדי
אצליו · ואם ימות לא ידאג : כי יודע את דרכי בנו אשר יוכל
לעמוד בקרבי המלחמה נגד אויביו ולאוהביו ישלם תגמולם : אבל
ההולכים לאט עם בניהם לעשות את הישר בעיניהם · סופם
לקונן מר עליהם : נער אשר לא העליבו אביו מימיו כסוס
כפרד לא לומד במתג ורסן : אל תצחק את בנך לילך שובב
בדרך לבו : למה תעצב אחרי כן ושנייך לא תקהן : כוף
את צוארו בעודו רך לבע ערפו ובשרו בשבות לשמוע בקולך ·
חנוך אותו בחכמה ומוסר ואל ילך בטל ואל ישיגך כלימות :
טוב להיות עני ודל מבריאות בשר : מעשיר והון רב וחולה מוטל
על המשכב : אין ערוך כל זהב אופירה נגד בריאות הגוף : אין
שמחה כשמחת הלב : המוות טובה · מחלים רעים המתמידים :
כי מה נחשבו המעדנים הטובים לפני פה אשר לא יוכל לאכול :
כמו המאכלים הערוכים לפני קברי מתים : מה לעצבים ואלילים
אלמים אם יותן לפניהם סעודה : ארוחה אם יאכלו ואם יריחו :
ככה העשיר אשר הונח במחלה על משכבו : את כל טוב בעיניו
רואה ואל פיו לא יבוא ונפשו עליו תדאג : כמו הסרים אשר
אצל נערה בתולה ישכב · נפשו עליו יכאוב : אל תגור דאגה
בלבך ולא יעצבך מחשבתך : לב שמח ייטב פנים ושמחתו תתן
אריכות ימים : עשה טוב לנפשך ונחם את לבבך וכלה תגרש את
העצבות ממחשבתיך : כי הדאגה והעצב ממיתים נפשות רבות ·
ופעולה טובה לא תצמח מאתם : הקנאה והכעס מקצרים את
ימי האדם : והדאגה תזקין את האדם בלא עתו : לב שמח כל
אוכל יערב לנפשו וכל מר מתוק ·

לא

אל תיגע להעשיר כי יכלה כוחך וגופך · והדואג להרבות הון
רב לא יוכל לישן : בכל רגע יקיץ משנתו כחולה אשר יסוריו
לא יתנו תנומה לעפעפיו : פיזנו עשיר · המחשק הון כתמונה
וגומל

וגומל טוב לנפשו בעמלו : אבל האוסף הון · ואין רואה טובה
בעמלו · ואת נפשו לא חיה · הוא רש ודל : האוהב כסף לא ימלט
מעון · והמסתפק במועטו · לנגע לא יזכה : רבים ישחיתו את
עיניהם · ומשכנים את עצמם · באהבם את העושר : המזבחים
ומקריבים · להון רב · פתאום ילכדו ולארץ נופלים : אשרי לעשיר ·
אשר אין מבקש מותרות ולא נמצא עוולתה בו : מי הוא זה ·
ואיזה הוא ונשבחינו : כי טוב עשה בעמיו : כי לו נאה להללו
אשר היכולת לעשות רעה ולא עשה : אשר הנה בידו לעשות
רעה · ולא שלח בו את ידיו : לאיש כזה נכסיו מאליאים · וקדושים
ישבחו צדקתו : כי תשב ללחום את מושל אל תפתח פיך לבלי
חוק : ואל תאמר בלבבך · הנה יש הרבה לאכול : כי רע עין ·
את הכל בעיניו רואה · כי תגיה הרבה אל פיך : אל תשלח את
ידך בקערה · למראה עינך אשר תראה : ואל תקח מאת אשר
מונח לפני בעל הבית : את אשר מונח לפניך אותה קח : הטובה
היא או רעה : את גורלך המונח לפניך · אכול כמתון לא דרך
רעבתנות : אם בתוך רבים יהיה מושבך · ידך אל תהא בראשונה
בקערה : אף לא באחרונה כאשר כילו לאכול : כי האדם אשר
מסתפק במעטו באכילה ושתיה · ינוח על משכבו בשלום : ואשר
לא ימלא את בטנו · בשלוה יישן · ובבוקר יעמיד בריא : והזולל
וסובא · לא ינוח ולא ישקוט על משכבו כי מכאובים בבטנו :
אם אכלת די · עוד לא תוסיף · ושכב על מטתך ותנוח :

לב

בני שמע בקולי ולא תתחרט באחרונה · אהוב את המלאכה
ושנא את הבטלה : ולא תבוא לידי מחלה : נדיב לב · אנשים
ישבחוהו · ויאמרו הנה זה אדם כשר · ושמעו הולך למרחקים
כשמן הטוב : ועל נבל · כל העיר נבלה ידברו · וכאשר יפול ·
כן נאה לו יאמרו : אל תהא בסובאי יין כי רבים חללים הפיל :
כאשר יבחן הכסף על אבן הבוחן · כן יבחן לב האדם בעת
שכרותו : היין משמח לב האדם · אם במידה ובמשורה ישתה :
בתחילה היין נברא לשמח נפש האדם · בעת צרכו להתענג
הגוף והנשמה יחד : אבל אם ירבו לשתותו · לידי כאב לב יביאו :
הכסילים כי יסבאו יין וישכרו : שוטים ואיולים עליהם בכפלים :
כי יריבו ויקללו אנשים · עד אשר הוכו בפצעים וחבורות : אל
תבזה את חבירך במשתה היין · ולא תקלל אותו בעת שמחתו :

אם באתה באנשים בסוד שמחת מריעים : תשב על מקומך
בשלום ודובר שלום לכל אדם : ואת חלקך המגיע מאתך לצורכי
הסעודה תתן ואז ישמחו בך ויכבדוך : הזקנים בראשונה ידברו
כי זה הוא כבודם : ואל תבטל את הכלי זמרים מנגינותם :
ואם בפיהם יזמרו אל תפתח פיך ואת חכמתך על עת
אחרת תצפון : כמו אבן האודם במשבצות זהב : כן יפה בשיר
לשתות יין : כמו ברקת ופטדה מסובבים זהב כן הנגונים
תכשיטי הסעודה : איש צעיר לימים ידבר מעט אחת או שתים
בעת הדוחק : ואם ישאלו אותו ישיב בקיצור ויעשה עצמו כאילו
לא ידע : והשתיקה בכל מקום יותר טוב : אל ידמה עצמו אל
הרוזנים והראשים ובדברי הזקנים אל ישים אמרותיו :
הרעמים מביאים ברקים ואיש בושת מביא את עצמו לאהבה
וחיבה : מהסעודה הילוכך תהא בנחת בראשונה לא באחרונה :
לך אל ביתך ולא תריב עם אדם ואת חפץ לבך תעשה לטוב :
ותן שבח והודיה לבוראך אשר מטובו האכילך והשביעך :

לג

הירא את השם שומע לקול מוכיחו ואם ישים אל לבו בימי
בחרותו : חן וחסד ימצא : השומע בדבר השם ברכות
על ראשו יחולו ואשר בפיו ידבר ולבו בל עמו יאבד לנצח :
הירא את השם מבין בתורת השם תמימה לאשורו : וצדק
ומשפט לפניו יאיר כנר : הרשעים לא ישמעו בקול מוכיח ומשל
יקחו לעצמם מבני אדם אשר כגילם : החכם שומע לעצה : ואדם
פרא ובעל גאוה : בעצה לא שואלים והפך לבם יעשו : ואם
תעשה את מעשיך על פי עצה : בוודאי לא תתחרט באחרונה :
לא תלך בדרך אשר תוכל ליפול עליו : פן תגוף באבן רגליך :
ואל תאמר אשמרה דרכי מחטוא : גם בפני פרי בטנך השמר
תשמור : בטח בהשם בכל לבבך בכל מעשיך אשר תעשה וזה
הוא בכלל את מצותיו שמור : המאמין בדבר השם שומר
מצותיו והבוטח בו לא יחסר כל טוב : לא יאונה אליו כל
רע ואם יפול לא יוטל : דבר השם יקר בעיני איש חכם
וחנפי לב ישוטו בו כספינה המטורפת בים : איש תבונה מחזיק
במעוז את דבר השם ודברו בעיניו מאירת עינים : בין תבין
את אשר לפניך ואז תדע להשיב אמרי אמת לשואלך : לב הכסילים
כאופן העגלה ומחשבותם רצים מטה ומעלה בעצים התקועים

אופן : כסוס : שואג בקול : אל הנקיבה לחבר : כן הרשעים
אנפי לב · את עצמן · אל לנים ימחברו ויאמרו : מה
יום מיומים שבת קודש · מימים אחרים : הלא הילוך השמש שוה
בכל הימים · עד אשר ישוב שנה : חכמת אלהים הבדילם ·
והוא ציוה לשמור מועדים וחדשים : הוא בחר אחת מהנה ·
ויקדשם משאר הימים : כמו כל הבריות · המה מהאדמה · וראשון
אדם מעפר נברא : אבל השם חלקם והבדילם · ויחלק את חכמתו
עליהם : מהם בירך וירוממם ויקדש אותם · ולעבודתו בחרם :
ומהם ארור ויקלל יומם ; וממצבם השפיל אותם : כי המה כחומר
ביד היוצר לעשות עמהם כחפצו : כמצביא עבד · ונותן לכל
אחד כאות נפשו : ברא הכל אחת נגד אחת · טוב נגד הרע ·
החיים לנגד המות : יראי שמים נגד הרשעים : כל זה ראה את
מעשי אלהינו · שנים נגד שנים ואחת נגד אחת · כן יסדה
ויכוננה : אני האחרון אשר הקיצותי כמבקש עוללת בעת הבציר ·
והשם נתן לי ברכה למלאות את גרני : ראו כי לא לעצמי כליתי
את כחי ופעולתי · רק לכל המבקשים ללמוד בלחמי לשמוע
בלימודים : שמעו אלי נגידים ורוזנים בעם · וקחו אל לבבכם :
אל תתן לא חילך והונך לבנך ולאשתך · או לאחיך · או לקרוביך :
בעוד בחיים חיותך : כי תתחרט בעת אשר תבוא אליהם · שאלך
יתנו לך : אל ישליטו ידי זרים בנכסיך · בעוד נשמת רוח חיים
באפיך : טוב יותר שאתה תתן לבניך · מאשר יבקשו · ואל תבקש
אתה מהם לראות בתוך ידיהם : היה אתה לראש ושר בביתך
ואל תתן את כבודך לאחר : בבוא עתך לילך בדרך כל הארץ
חלוק להם עזבונך : לחמור מגיע מספוא · מקל ומשא : לעבד
לחם · מכות ועבודה : משוך עבדיך אל רצונך לעבוד ולמשא ·
או בעת תלך : ואם תעזיבהו לילך בטל · ירצה להיות אדוניך :
העול והמקל יכוף את צואר העבד הרע · כי הבטלה מביאו
לידי רבות רעות · עבודתו המגיע עליו יעשה · ואם לא ישמע
בקולך · תן אותו בסוגר וחחים : ואם מצאת את לבבו נאמן
לפניך · אהוב אותו כנפשך : והמבקש נפשו · מבקש את נפשך ·
וכבודו הוא כבודך כי אם תבזה אותו · ויהיה הפקר לכל :
ברוח יברח ממך · ואיה תמצא אותו :

לד

הכסילים משיאים את עצמם בתוחלתם הכוזבה : והפתאים בטחונם על חלומותם : המאמין בחלומות · ממש אחר הבל ורוצה לתפוש את הרוח : החלומות · כמו עצבים ופסילים המה · ורוח אין בהם : מי יתן טהור מטמא · ושקר · היוכל להיות אמת הזיונות · והעוננים · וחלומות המה הבל ועוכב רוח : אל תאמין בם · כי לא יוכלו להטיב · אף לא להרע · אם לא יהיה הדבר בגזירת עירין פתגמא : החלומות שוא ידברו · והאנשים הבוטחים בם עליהם יסכל : למצות השם אין צריך שקר · אם ישכיל וילמד היטב ויעמול בתורה : ידיו רב לא · להבין ולדעת לדבר בחכמתה · ותבונתה : ואשר לא עמל בה · ואיש בער לא ידע כי אם מעט מזעיר : והתועים בדרך בינה · רעות רבות יעשו : כאשר אני בימי חורפי · עד לא באתי על האמת הרבה למדתי עד אין מספר · אבל כמעט הלכתי על דרך לא טוב : במעגלי מות · עד אשר אורו עיני · והפדה נפלתי : והנה עתה ראיתי · כי יראי השם · נשמת רוח חיים בהם : כי תלוי בטחונם · על אדון המושיע : והוא כל יכול : אשרי האיש ירא את השם כי ישב בטח · ולא יפחוד מכל · עזרתו מקודש אם יפול · לא יוטל : אשרי להם · בטחונם חזק ואמיץ · מי יוכל להם : עיני השם אל יראיו · והוא להם אוצר גדול · מעוז ומגדול מחסה מחורב · סוכה מזרם ומטר · ויצלא עזרתו מקודש להנכשלים · לאוזרם חיל : משמח הלב ומאיר הפנים ונותן חיים ומחיה וברכה :

לה

המביא קרבן מגזל : לא ירצה ולשחוק וקלס יהיה : וזה השחוק של רשעים לא יכון בעיני השם ומתנותיהם לא ירצו · לכפר על עונותיהם : הגוזל דלים ומביא קרבן · כמו השוחט את הבן לעיני אביו : העני הזה אין לו כי מעט לחם · והגוזל אותו · לרוצח יחשב : היורד לתוך פרנסת חבירו · נוטל את נפשו : אשר לא ישלם פעולת שכיר לכלב מת יחשב : הבונה ביתו · ולאחרי כן שובר אותו מה פעול ועשה אשר טרח עצמו לחנם · המבקש מחילה בעד עונותיו · ועדיין לא שב · ועוד חוטא : הישמע השם תפלתו : הנוגע במת : ורחץ בשרו במים ועוד יגע בו : מה מועיל ביאתו במים : כן הוא האדם · אשר עינה בצום נפשו · על עונותיו וחטאים הקודמים : והולך וחוטא :

היועיל

היועיל תעניתו ומי ישמע תפלתו : נפש כי תעשה את מצות
השם · זה הוא קרבן ניחוח : לשמוע דבר השם · מזבח טוב :
המכיר טובת המקום · ונותן הודאה : על חלקו · זה הוא קרבן
תודה : הנוהג בחסדו · עם הבריות הוא קרבן מנחה : המקבל
על נפשו · שלא לחטוא עוד · הוא עבודת בוראו · החפץ בו :
והשומר ידו מעשות כל רע · הוא קרבן חטאת : כי תבוא לראות
את פניו · אל תבוא ריקם : קרבן הכשרים · מעשיר המזבח
וריחו מתוק לפני אלהים · זבח הכשרים מקובל · וזכרם לא ישכח
נצח : תן כבוד לאלהיך בשמחת עיניך · וראשית בוריך · תמים
תהיה בלי מום : כל מה שתתן · יהא בלב שלם · וקדש את
מעשרותיך בשמחת לבב : כברכת אלהיך : אשר נתן לך תתן
בעינים יפות : והשם אשר משלם לאדם כמעשיהו : שבעתים
ישלם לך : אבל מיטב תן לו · ומום אל יהיה בו · כי לא לרצון
יהיה : אל תבקש תחבולות בעת הביאך את זבחיך : כי אלהים
יהיה · והוא אל קנא לא ישא פנים : עוזר דלים · שומע תפלת
הדכים והאביונים · ולא ישא פני איש : מקבל תפלות היתומים ·
ומאזין צעקות אלמנות · רואה את דמעת העשוקים · הנגרים על
לחיים · הלוך ילך ובכו · על המעיקם : העובד השם בשמחה
תפלתו מקובלת · מולכ ארצה · וראשו מגיע השמימה : אבל
צעקת דל יתום ואלמנה · בוקע העבים ולא יתן מנוחה · עד
תבוא תפלתו לפני השם : והשם שופט צדק · נקום ינקם · ולא
יאריך אף · וימהר את הפורעניות : לשלם להם כמפעלם · נקמת
דם האומללים השפוך · מיד עושקיהם : ויקנא נקמת עמו
וישמחם וינחמם : כאשר ירד הגשם · על ארץ צמאה למים · כן
רחמי האל בעת הדוחק יבואו :

לו

שדי אלהי צבאות · רחם על עמך ישראל : ראה בעמלינו תן
פחדך על כל העמים : הרימה ידך עליהם ויכירו כח
גבורתיך : כאשר אנחנו מקדישים את שמך לעיניהם · כן הראה
אותותיך בהם · לעינינו · ואז יכירו וידעו כי אין אלהים מבלעדיך :
אותות ומופתים חדשים עשה : זרוע רמה ויד הגדולה · תגלה :
שפוך עליהם חרון אפך · הרוס וקעקע עמידתם : ותאמר השמד :
זכור שבועתך אשר נשבעת לאבותינו : ונשורר נפלאותיך : אף אש
תאכל מתך תאכלם : האומרת בלבבה אני ואפסי עוד : תקבץ כפולי
עמך

עמך שבטי יעקב · ויהיו אבל נחלתך כמקדם : רחם עמך אשר
נקרא אותם בלנן שמים · ואשר קראת אותם בני בכורי : רחם
על ציון משכן כבודיך · ועל ירושלים עיר קדשיך : תכונן ציון
כאשר אמרת · ותתגדל ותתקדש בתוך עמך : הראה נפלאותיך ·
לעמך אשר בחרת מראשית לעם סגולה : ויתקיים דברי נביאך
המתנבאים בשמך : גמול טובה · לממיחלים לך · ודברי חוזיך ·
אמת וצדק יהיו אנא השם שמע תפילת הקוראים בשמך · ברכם
בברכה המשולשת האמורה מפי אהרן ובניו : ואז יכירו וידעו
כל יושבי הארץ כי אתה אדון כל הארץ · היה · והוה · ויהיה :
ואין אלהים בלעדיך :

לז

הבטן מקבל כל המאכלים : וכל מאכל משובח מחבירו : כלשון
והחיך · אוכל יטעם למו · כן לב חכם : את ריעהו :
בדברים יכיר : איש מזימה · בתהבולותיו · ישחית את רעיהו :
ואיש תבונה יודע להשמר : האשה · אוהבת בנה · יותר מבתה :
ויש בת אשר טובה · מהרבה בנים : אשה יפה תשמח לב
בעלה · ואין אהבה · נגד אהבתה : ואם היא צנועה · וטובה ·
מי ידמה ויחוה לבעלה : אשה עקרת הבית · נכסיו מצלחים ·
אמונת עזרתו · ונאמנות בשמתו : אם אין גדר וסייג לגינה ·
תהיה למרמס · ואם אין עקרת הבית · ביתו יהיה לריק : ובכל
מקום אשר ילך · תועה בדרך : כאשר אין לבטוח · בגולן · ההולך
מעיר אל עיר · כן לא נבטח באיש · אשר אין לו מקום מנוחה ·
וילין במקום אשר חשכה לו : כל אוהב אומר · אני אוהבך · אבל
רבים לא יקראו אוהבים · רק בשמיתה אוהבים · כאשר יפרדו ·
ויעשו אויבים · שנאתם יעמוד נצח · עד יום מותם : כאשר
ייטב לך · ישמח ויעלוז בך · ובאשר תטה ידך · יהפך לאויב :
יספוד ויאבל עמו · בראותו כי רב האוכל · ובאשר יפול ·
מנגד יעמוד : אל תשכח את אוהבך · בעת אשר יתן השם
אליך עושר וכבוד : כל אחד יאמר יועץ אני : ורבים מהם ·
לטובת עצמם יועצים : לזאת אל תשמע לעצה · עד תבחן בשכלך ·
אם טובה העצה · כי לפעמים · היועץ עצמו · רוצה לעשות
זאת · אבל ירא לנפשו · לזאת רצונו · שאתה תעשה · והוא יראה
האיך יפול הדבר : אל תקח עצה משונא ומהמתקנא : כמו אם
תשאל אשה · במה לאהוב · את ריעותה השונאת אותה · או
לסוחר

לסוחר · אם מחירך טובה · מבלו · או ללוקח · בעד כמה
תמכור לו · או לבילי · הליך לעשות טוב · ולאכזרי על מדות
רחמנות · או לעצל · על עבודת קשות : החזק עצמך תמיד ליראי
שמים · אשר ידעת · כי שומרים המה דרך השם · היודעים
את מעשיך · ומצטערים בעת כשלך : את עצתם חקה · כי על
נכון יעצוך · כי האנשים האלה · רואים את הרע · אשר יוכל
לצמוח · יותר משבעה שומרי החומות · ולאחר עצמך · תפלתך
תפיל לפני אל עליון · להצליח דרכיך · ולא תחטא : תחילת כל
מעשיך · בעצה שאל · כי בכל אשר תהלך נפשך · מעורב
בו · טוב · ורע · החיים והמות · וביד הלשון המה : יש אחד יודע
ליעץ את אחרים · ולעצמו אינו יכול : ויש רוצה להיות חכם ·
ובעל עצה · ואין שומע אליו : כי לא ניתן לו מהשם חסד · ולא
חלק לו בבינה : יש אחד חכם : כברכות ראו עיניו · וידו בכל ·
איש בזה · טובה עצתו · איש חכם יהולל מאוד · וכל רואיהו ·
ישבחוהו : לכל אחד חרוצים ימי חייו · אבל חיי ישראל · אין להם
עת קצוב : החכם יכובד מבני אדם · ושמו הטוב · לנצח ישאר
לזכרון :

לב

בני בחון · איזהו מאכל יפה לגופך · ואיזהו רעה · ולא תאכל
ממנה : כי הדיעות והטבעות שונות : אל תרבה לאכול ·
ולא תמלא את בטנך : כי אם הרבה יאכל · כאב בבטנו · ויפול
למשכב : רבים · מתו מאכילת גסה · והאוכל כדי צרכו · יחיה
ביותר : אקיר לאסיא עד לא תצטרך אליו · ואם תפיל למשכב ·
אליך יבוא · כי השם ברא אותו · וחלק לו מחכמתו : ורפואות
מאת שדי נבראו · לכן יכבדוהו שרים ומלכים : השם ברא רפואות ·
מארץ יצמיחו · ואיש חכם מבין מה מעשיהם : גם אם ישליכו
העץ · ימתקו מים המרים · כדי להגיד כחו לברואי עולמו :
האציל מחכמתו על בני האדם · להללו ולהגיד נפלאותיו : בהם
ירפא ויגרש את המחלה · ומהבשמים יעשה מעשה רוח : סוף
דבר מי יוכל לספר גודל שבחו · הנותן טוב · על כל פני הארץ ·
בני אם תפול למשכב · אל תירא · שפוך תחינתך לפני השם ·
וירפא לך : הרף מעוונות · רחץ ידך מדמים · טהר לבבך מכל
חטאים : העלה ריח ניחוח · ומנחתו סולת · כל חלב וכל יצהר
להשם : ואחרי כן שלח אחר הרופא · כי לכך נברא · ואל

תעזביהו

תעזבוהו · כל זמן אשר אתה צריך אליו : לפעמים תוכל השעה
לבוא · לקוש מחליו · בלי עזר ותרופה : אם לפני השם ישפוך
את שיחתו : להחזיקו · ולהחלימו · ועוד על ימיו יוסיפו לו :
החוטא לפני בוראו · הוא יפול ביד הרופא : בני טוב ללכת אל
בית האבל · בכו תבכה עמהם · לנחם אותם · וידך תהא בו ·
להחזירו אל אדמתו · אשר לוקח משם : במר נפש תקונן
על כל אחד לפי כבודו : לפחות יום אחד או שנים · תעשה אבל :
וכאשר תעשה כן יעשה לך : מעצבון · יבוא המיתה · ולב עצב
מכלה הכחות : עצבות · ודאגה · ועניות · מכאיבים את הלב :
על יגורו הדאגה בלבבך · וכלה תגרש את העצבות ממחשבתיך :
זכור אל תשכח גם קיצך ואחריתך : כי משם · לא תשוב עוד
הנה : ועל מה אתה דואג · להאדיב את נפשיך : זכור · כאשר הוא
מת : כן אתה · היום בו · ולמחר בך : אל תספיד על המת יותר
מדאי · כאשר בא אל מנוחתו · השקט מלזכרו · והנחם · כי נפשו
ממנו נפרדה · ואל מנוחתה הלכה :

לט

הרוצה ללמוד תורת השם · לא יעשה מלאכה : ואשר נפשו
חשקה בתורה · לא יעשה עבודה : איככה יוכל ללמוד ·
העובד ומשדד · אדמתו · ומושך את צמד הבקר · להכות אותם
ברצועה · היוכל ללמוד : הלא כל דבורו מהשורים · וכלי הבקר ·
מחשבותיו על משך הזרע · מאחרי שבת · משכימי קים · לחת
תבן ומספוא · לשוריו ופרותיו : כן המה הבונים · אשר במחוגה
ושרד יפעלו · כל עשתונותם לעשות כלי על מכונה · יום ולילה
לא ישבתו · לכלות את מלאכתן : חרש ברזל מעלד : פעל בפחם
כל היום מקים בקורנס על הסדין · ויחלוש מפני האש · עד כי
עיפה נפשו : מהכאות הקורנס · תצללנה אזניו · ובעיני יבין
לפעול מעשיהו : יומם ולילה לא ישבות · עד כי נגמרה מלאכתו :
יוצר כלי חרש · ברגליו יגבול החומר · ובידיו ושכמו יצור הכלי ·
כחומר ביד היוצר · ומיגע נפשו לעמוד בקידות רגליו : כל המה
מנחתים עצמם בעבודת ידיהם · וכל אחד עושה פעולת · לשכת
את מלאכתו : אבל לא יצליחו · לבחור מאתם אנשים מנהיגים
לשפוט העם : כי לא ידעו בינה · ודרך משפט לא למדו : רק על
משמרתם · יעמודו · למצוא מחיתם · בעבודתם : אבל הרוצה
לחשוב בכל החכמה · ילמד תורת השם · ואותה ידרוש · ויהגה
בדברי

בדברי הנביאים : וישים מחשבתו על משלי ומליצת הראשונים
ויחקר מה פתרונם : דברי חכמים וחידותם · ודברים העמוקים
לדבר · הנמצא כזה יוכל לעמוד בהיכלי שרים : הוא יכול לילך
במדינות רחוקות · כי בחן וידע את הטוב ואת הרע : ויעמוד
בכל יום בבוקר · להודות לבורא : פיו יפתח בשירות ובתשבחות ·
לבקש על נפשו · ועל כל עם הקהל יכפר : והשם יתן לו מפיו ·
חכמה ותבונה · ללמוד וללמד ולהורות את העם · את הדרך
ילכו בו : מספר אלמין · ומשרי קטרין · יועץ ואיש חכם : וחסד
השם עליו מעולם · ועצתו תקוים · ואם ישאלו אותו עצה ·
לבו יבין לאשורו · ואחר ידבר : וכל העולם תמהים מכבודו ·
חכמתו לנצח תעמוד : לא ישכח זכרו · חכמתו בחוץ תרונה ·
ובקהל עמים ישובח · בעודו בחיים שמו מכל נבחר · ולאחר
מותו · שמו לא ימות ולעולם יהיה :

מ

ועוד לאלהי מילין · כי מלאתי דברים כמו ירח במלואתו : אתם
בנים קדושים · שמעו אלי · ענפיכם תשאו כשושנים על פלגי
מים שתולים : ריח ניחוחים תתנו · כלבונה · תפרחו כדודאים ·
נעים זמירות וזמרו · הללו את שמו · בכל מעשיו שבחו את שם
קדשו · זמרו לו במינים ועוגב ונבלי שמע : ואמרו כל אשר ברא
אלהים לעשות · הוא טוב מאוד : הוא צוה ויעמוד בזמנו ובמועדו :
אין לשאול · למה זה נברא · כי הכל מוכן לזמנו ופעולתו : בדברו ·
נצבו מים כמו נד · קפאו תהומות : כל הנברא ברצונו · נחמד
ונעים : כל מעשי בני אדם · נגד עיניו · וכל דרכיהם · ממנו · לא
נסתרו : את הכל רואה · מתחילת העולם · עד סופו · ואין
לפניו דבר חדש · לא יוכל איש לדבר · למה זה הכל נברא ·
כי אין דבר ריק · בעולמו · הכל נברא לטובת בני אדם : וברכתו
תרד ממעל כזרם מים כבירים · והשקה את פני האדמה : אבל
חמתו תרד · על הפושעים · אשר לא ידעהו · ורוח סערה תנשב
בהם ויבשו : כל מעשיהו בקודש · ורשעים יכשלו בו : כל מה
שנברא · מבראשית · טוב הוא לצדיקים · ורע הוא לרשעים : בן
אדם צריך לחיותו · מים · ואש · ברזל · ומלח · קמח · חלב · דבש ·
יין · שמן · ובגדים : הכל נברא לטוב · שקט לצדיקים וחסרון
לרשעים : ואף הרוחות מהם נבראו · ליסר הבריות · ואם ישב
רוחם · עושים הפסד ונזקים : ובזמן הפרענות · עושים שליחותם ·

רוח

רוח סערה עושה דברו : אש וברד · רעב דבר · נבראים ליסל
הבריאות חיות רעות · נחשים ועקרבים · וחרב · לעשות נקמת
השם ברשעים : עושים בשמחה · רצון קוניהם · חשים במשלחתם :
ויאמרו הננו · ועלינו אל המקום אשר אמר השם : ובבוא עת
השילום · מנוחה לא יתנו עד יפרעו וינקמו : את כל זה נתתי
אל לבי לחקור ולדרוש · ולחוק בספר : אבל מעשי אלהינו טובים ·
וכל אחד · במועדו וזמנו · טוב מאוד : וחלילה לומר · אין כולם
טובים : על כן נודה לשמו ונזמרינו בכל פה · ובכל לבב : יש
רעה חולה מדה המהלכת בכל בני אדם · מיום צאתם מבטן
אמם · על שובם אל אדמתם · היא אם כל חי · דאגות · פחדים ·
בטחון · וסופו המות : קטון וגדול שם הוא · כנקלה כנכבד ·
היושב על כסא · וכתר מלכות בראשו · מהאמונים עלי תולע ·
עד לובשי בלוי הסחבות · וחבקו אשפתות · כל ימיהם כעס
ומכאובים · קנאה · אין שלום · סכנות מות · תאוה · חמדה ·
ומריבה : אם על משכבו בלילה ינוח : וחיפשו בחלומות : ויחרד
בחלומו · כי יראה שונאו רדוף אחריו להמיתו : ובהקיצו משנתו ·
הוא רואה · כי לבדד ישכון · ונמלט מהמלחמה · מאוד ישמח ·
כי נפל פחדו מעליו : המדה הזאת נוהגת בכל בשר · מאדם
ועד בהמה · וברשעים שבעה פעמים יותר : דבר · דם · חרב ·
רעב · מכות · וכל מיני משחיתים · הכל נברא ומוכן לרשעים ·
כי גם את מי המבול בעונם הביאו :

מא

כל מה שנברא מהאדמה ישוב להאדמה · כמו המים והנחלים ·
ממקום שבאו · שם יהלכון · מתנות ושחדים · הבאים בעוולה ·
לאבדון יהיו · ודבר אמת לעולם תעמוד : הון הרשעים תיבש
כמו נחל : וכרעמים · הרודפים את הגשם : שמחים בנפשם בעת
קבלות מתנות ושחדים · ואחריתם עד עפר יושפל : בני הרשעים
לא ישאו ענפיהם · ושרשם על צחיח סלע יעמוד · ואם יפרו
וירבו · ועל פלגי מים ישותלו · יבולו ויכרותו · עד שלא יגמר
פירותיהם : אבל מעשים טובים · המה כגנה מבורכה · וצדקתם ·
עומדת לעד : האוכל מיגיע כפיו · ומשמח בחלקו · חיי נחת
יחיה · ואוצר טוב מצא : איש כי יוליד בנים הרבה · והמזכ
לרבים · שמם נשאר לזכרון : וכשרה בנשים · יותר מהמה : יין
וכלי זמר משמחים הלב · אבל חכמת השם תשמח יותר משניהם :

סוף

תוף וחליל · יצהלו בקול · וקול אוהב יותר מהן : עינך אוהב
לראות את היפה והנעים · אבל על זרע זרוע בגן הירוק · יותר
טוב : אוהב עוזר · לאהובו · בעת דוחק · ואשה לבעלה בכל
עת : איש את ריעהו יעזור · בעת צר לו · ולב טוב מרחם בכל
עת : כסף וזהב תחזק ידי אנשים · ועצה טובה יותר מהנה :
הון ונכסים מרבים תענוג · ויראת השם על גביהם : כי לא
תחסר כל בה · ואין צריכה עזרה : בני אל תעזוב עצמך לחזור
על הפתחים · טוב למות : מלצפות על שולחן אחרים : כי מאבד
את כבודו וחוטא בנפשו · בלחם אחרים : הנבון והחכם שומר
נפשו · וירחק ממנה : לחם סתרים · הקלוקל אשר משולחן אחרים
זנה : מתוק הוא לנפש אשר אין לו בושת · ובסופו · קדחת ואש
מתלקחת יירש · מות · מה מר אתה : לבן אדם אשר על
שולחנו יאכל ובכוסו ישתה · ויש לו הון רב · ומשמח בחלקו :
אם יזכור את שמך מרה אתה לו : והנה טוב מאוד · זה המות ·
להמבקשים אותו · לזקן ומדוכא ביסורים · ואשר יצער עצמו
ביותר · ואבדה תקותו : בן אדם על תירא מהמות וזכור כי כן
ייסד המלך · על כל בני בשר אשר היו לפניך · ואשר יהיו
לאחרונה · ישנו : ולמה תקצוף על מעשי אלהינו · ועל רצונו :
הלא אם תחיה מאה או אלף שנים · הימים הראשונים יפלו ·
שלא היו : ומי ישאול בשאול · בשלום לך · לאמור כמה היו ימי
שני חייך :

מב

בני הרשעים · והמחבר עצמו לרשעים · לשקץ ותועבה יהיו :
נחלתם וירושתם · חרוב יחרבו · ובניהם לאבל וריק יהיו :
בני הרשעים · מתאנחים · וסופדים על אביהם · כי בעבורם
המה תעובים. ושנואים לכל : אוי לכם הרשעים · אשר אתם
עוזבים · את מצות אל עליון · הן לחיים · והן למות · ארורים
ושנואים אתם : כמו כל אשר · מעפר יצא · אל העפר ישוב :
כן הרשעים · מהקללה יבואו · ולשאולה ישובון : לכל חפץ · יש
עת וזמן : אבל שם רשעים ירקב · כי במה נחשב הוא : שם
טוב · אם יקנה · נבחר מאוצרות אלף : לחיי בני אדם יש קצב
ושיעור : ושם טוב לנצח נצחים : בני אם ירחיב השם את גבולך ·
והיטיב לך · ראה : שלא תעזוב יראת השם : בני מפני מה אתה
איש בושת · לשמוע בקול · לעשות את הטוב והישר : ולעשות

את הרפא אינך בוש : בושה לאב ואם · אם יהיה להם
בנות אמות : עשיר ונדיב כי יפתחו ויאמרו כזב : בושה · להשופט
כי יעוות משפט : ונשיא ועם · אם לא ישמעו למלכם : או לאשה
בראשם : להונות · ולגזול · את ריעהו ואוהבו · ואל שכנו · הון
מלגנוב : בוש מבוש · אשר ידך · וזרועך · מונחת על הלחם ·
אשר מונח על השולחן : בוש עצמך · שלא יכלתה · לעמוד
בחשבונך · ולא תחזרת בשלום · לאשר שאל בשלומך : בוש עצמך
לנאוף · ולהביט בפני נשי ריעיך : בוש עצמך לגזול ירושה · ומוהר
הבתולות · ולחמוד את ריעיך : בוש עצמך · לחמוד אמה ושפחת
ריעיך · ולא לעמוד · בפני מטתם : בוש עצמך · לדבר · דברים
רעים לריעיך · ואם עשיתה לו איזה טובה : אל תאמר אליו
כך וכך עשיתי עמך : בוש עצמך לגלות סודות · ולהגיד · כל מה
ששמעתה : ואז תמצא חן בעיני כל רואיך : אבל בושת לא
תבוש : להכיר האמת · ואל תעבור ברית אלהיך : ליראי השמים ·
לצדקה · לישא וליתן באמונה · שלא להשיג גבול ריעיך : להיות
קדוש : מדה צדק · ואיפת צדק · להיות בביתך · אם מעט · ואם
הרבה תרויח : תשמח בחלקך : בצדק למכור · ולקנות : לחנך בניך
בדבר השם : לעבד רע · ליסר ולהכות : לשמור הונך · מאשתך
המבושה : לסגור הונך שלא ישליטו בו ידי זרים : למדוד · לשקול ·
ולספור · מה שתתן ביד אחרים · או ביד משק ביתך : לקחת
חשבון מאתם · לתת לכסילים ופתאים ערמה : לנערים · לא
תתן · לרהוב בזקנים · אם תעשה את דברי אלא אשר שמתי
באזניך : או תחכם · ובני אדם · יבקשו אהבתך : בת מטמון שוא
לאביה · מפחדה ודאגה · לא יישן : בעוד היא קטנה · אולי
תשב על שילבין רחבה : ואם היו תהיה לאיש · ובא עליה ושנאה :
בנערותה · אולי תפותה בבית אביה · ותהר לזנונים · ואם חלקת
לאיש · ומצא בה ערות דבר ושנאה · או תהיה עקרה · ולא
תוליד : אם בתך יוצאנית : שום תשים עליה עיניך · לבל תחלל
כבודך · ותהיה לבוז לאויבך : תבואת העיר תמלא · ואשה מרוב
הבושה תסתר · וכדי בזיון : אל תחבוק לשבית · ביופי הצורות ·
ועל פתח ריעיך · אל תארוב · לראות באותר אשה יפה · כמו
מהבגדים · יבואו עש · ותולעים · כן מיופי נשים כהיות · תבוא
צרות רבות ורעות : טוב לשבת · תחת בעל רע : מלשבת עם
אשה מאכבת ריע · ובעלה בעיניה לבוז ולקלס :

אודה

מג

אודה · ואשנה מעשי אלהינו · כאשר ראיתי כתוב בתורתו : גדל
מעשיו ונפלאותיו · בתו פי אספרה : השמש התן · אורה
לכל העולם · ואורה · אור הבהיר מכל המאורות : לא ניתן רשות
לאלהים וחיות הקודש · להגיד את כל נפלאותיו · כי הגדיל
השם לעזוח · וילאה הפה לדבר · והלב לחשוב · ולהודות ולהלל ·
את רוב מעשיו : הוא לבדו · חוקר תהום רבה · ובוחן כליות
ולבב אנוש : ויודע מחשבת לבם : יודע כל דבר · איך יפול
בזמנו העוגל : מגלה עמוקות מני חושך · ואשר תבואנה · אין
דבר בעולם · אשר ממנו נסתרת : מראה את תבונתו הגדולה ·
ואת יקר תפארת גדולתו · אשר היא · מהעולם עד העולם :
לא יוכל איש לגדלו : ולרוממו · אף לא לקטנו · ולהשפילו :
מה נעימו · מעשיו · הנגלות לנו · מעט מוזער כניצוץ מאש
הגדולה : הוא חי וקיים · לעולם ועד · הוא צוה ונבראו · והכל
עושים משפטו : כל אשר ברא · המה שנים נגד שנים · ואחד · נגד
אחד · וכל מעשיהו תמים : על כל אחד צוה · מה יהא מלאכתו :
מי יוכל לומר ראיתי רבות · ותשבעתי עיני מראות : גודל עוזו ·
יראה כגיבה שחקים · וגודל צבא השמים · השמש · חנא מתופחת ·
ומאיר · יהי יום : והוא אחד מנפלאות תמים דעים · ובחצי
יום · חיבש פני תבל · ולפני איבה וחומתה מי יעמוד : חומה
גדולה מכבשן האש · מכבד חום · ולהט הרים · ומאת קרן אור
פיה · תכהינה עיני הרואים : מעשה · תגיד · על עושהו ·
כי אדון גדול יסדה ובננה : וינו עליה · לטהר הליכתה : עשה
ירח למועדים · לחשבן ולהלך השנים · ובכל לילה · הארץ מאירה
מכבודה : חדשים ומועדים · על מהלכה יחשובו · ואורה אין
עומד · על גב השוה : עת כי יגדיל אורה ועת כי יקטין אורה ·
ומהלכו ישנה · נפלאות אין חקר : תהל אורה לכל צבא השמים ·
ואת הכוכבים נתנו לה לתכשיטי הרקיע : אדון עולם צוה
עליה · להיות ברקיע השמים · ולהאיר על הארץ : על פי השם
יסעו · ויחנו ילכו ולא יגעו : ראה הקשת אשר ניתן בענן
ותן שבח ליוצרו · כי נמצא בו שלל צבעים צבע רקמתים : אל
עליון · ברא את השמים · וימתחם · כאוהל לשבת : ולשלג יאמר ·
הוה ארץ · וישלם ברקים רב · עד כי נפתחו השמים : העננים
ילכו ויעופו · כאשר תעוף · צפור כל כנף : בכוחו עושה עננים
עבים

עבים · ליפול מתוכן הברד : ירעש נפלאות בכחו · ותרגז הארץ ·
והרים ירעדו ויפחדו ממנו : אומר לרוח ויגשב · סובב סובב
הולך הרוח · כצפרים עפות : ומנשבים השלג להתילב כמו כד
ובמגבים אשר אחת על אחת ישכונו ויפלו : השלג · מראיתו עזה
לבינה · מכהי עינים : וכפור · על פני אדמה יפול כמלח ·
והמים · אשר מהגגות יזלו · יקרשו · ויעמדו כמו מקלות : וכאשר
יבוא הקרח ממזרח · על המים · יעמדו כגשר · עלימו יתעלס
השלג · כמגן ולנה : מחריב הרים · ותלהט מדבר : ומיבש כל
ירק עשב : והנה השחיו עבר · יעלה קיטור מהארץ · ושכבת
הטל שעלה · לחיות פני תבל : בדברו גמר ומקים · לאמור לים
עד פה תבוא · ויזרע בתוכו גלים : עושה מלאכה במים רבים ·
עוברי ימים · מגידים כח מעשיו · וכל השומעים תמהים מכבודו :
שם אניות יהלכון · בין חיות קטנות וגדולות ודגים גדולים : אילו
פינו מלא שירה כים · אפס קצהו לא נוכל ספר · סוף דבר
הוא כל יכול : יעלה רינונינו עד לשמים · מה הוא זה · כי גדול
הוא על כל מעשיו · אם לשונינו · מלא מלל כהמון גלי הים · לא
נוכל להספיק שיר ושבחה : אם תשבחוהו · בכל נפשיכם וכחכם ·
ואל תתנו דמי לכם · כל ימי חייכם לא תשיגו אותו : כי מי הוא
האיש אשר ראה אותו · אם יאמר האיש כי יבולע : מרוב מעשיו
ונפלאותיו · אפס קצהו נראה · וכולו מנגד עינינו נסתרה : כי
כל מה שיש בעולם · הוא יוצרם ועושם ואוהביו ויראיו והמשכילים
יבינו לאחריתם :

מד

נודה ונשבח · את אבותינו · אשר היו מעולם אנשי השם · כל
אחד לפי כבודו : השם עשה אתם נפלאות בידו הגדול · וזרוע
הנטויה : מלכיהם בצדק מלכו · ומשרים שפטו : בחכמה ובתבונה
הנהיגו את צאן מרעיתם : על דרך התורה והחוקים : המה היו
אבי כל תופש כינור ועוגב · והמה יסדו שיר הניגונים · יסודתם
בהררי קודש : עושר וכבוד נתן למו · נכסים וקנין רב : כל ימי
חיותם · בשקט ובבטחה חיו · ואחריהם נשאר · שמם לזכרון
לדורות עולם : אבל אחרים · אשר בדרכיהם לא הלכו · נאבדו
מתוך הקהל · ובחייהם נקראו מתים : לא כן בקדושי עליון · אשר
צדקתם · עומדת לעד · ונחלו לבניהם ירושת עולם : שבחם לא
יסף מזרעם · ולא ישכח עוד : כבוד גדול עשו להם במותם ·

ובמותם

ושמותם נשאר חי וקיים : מחכמתם ידובר בתוך קהל ועדה ·
ובמקהלות · יתגלה תפארתם : את האלהים התהלך חנוך ואיננו
כי לקח אלהים אותו · הוא המורא תשובה לבני דורו : איש צדיק
היה בדורותיו · נח שמו בעת חרון וכעס · מצא חן : וישאר
בהלמה · אך נח ממבול מים : ויקבל את אות ברית קשת · בלא
לשחת עוד כל בשר : אברהם אבינו · הוא היה אב המון גוים ·
לא נמצא כמוהו · ואין דומה לו : מצות השם שמר ומחוקותיו לא
תסור · כרת ברית עמו וחתם בבשרו ברית קודש · וכאשר ניסה
אלהים איתו · מצא את לבבו נאמן : וישבע לו השם לאמור ·
בך ובזרעיך · יברכו גוים וכך יתהללו · וזרעיך כחולימים ירבה :
ויעלה מעלה ככוכבים · ים ודרום ירשה · ומנהר עד אפסי
ארץ : ואת ברכתו הקים את יצחק בנו · עקב אברהם אוהבו :
ושם על ראש יעקב באה · ויברך אלהים אותו בחן וחסד ·
נחלת יעקב יירש · וחבל נחלתו יחולק על שנים עשר שבטי ישורון :

מה

ויוציא מזרעם · את משה עבדו בחירו · נאמן ביתו : איש קדוש
טוב ונעים בעיני אלהים ואדם · ושמו הולך וגדול ·
ויכבדהו · כאבות הקדושים · ויגדל מאוד · כח גדול נתן בידו :
לעשות אותות ומופתים · בדיבורו · עד כי נפל פחדו על כל
העמים : לפני מלכים יתיצב · ויהי בישורון מלך · ויראיהו את כבוד
מלכותו · ואת יקר תפארתו : לעבוד עבודת הקודש בחר אותו ·
עקב גודל ענותנותו · ונאמן בבריתו וישמיעהו · את הוד קולו ·
ובתוך ענן וערפל · היתה הליכתו : פה אל פה דיבר עמו :
ויתן לו עדותיו ומשפטיו החיים · להגיד ליעקב חוקים · ומשפטים
לישראל : בחר השם בשבט לוי · באהרן אחיו ויגדלהו · ברית
עולם כרת עמו ברית כהונת עולם · בתוך בני ישראל : הלבישו
אותו מלבושים נאים מתוקנים · עם תכשיטי אבנים טובות
ומרגליות : חושן ואפוד · ומעיל וכתונת תשבץ : ועל שולי המעיל ·
פעמון זהב ורמון · ונשמע קולו בבואו אל הקודש · לכפר · עד
צאתו : מעשה חושב זרוקם בתכלת וארגמן : החושן המשפט על
לבו קבועים בו אבני זכרון · משובצים זהב · חרותים בם שמות
שנים עשר שבטי ישראל לזכרון : ועל מצחו נתון ציץ הזהב ·
חקוק בו שם המפורש והקדוש · הכל בחכמה ויופי לפניו לא
היה כמוהו · ואחריו לא יהיה · כי אם לבניו אחריו · דור ודור

עד

עד העולם : מנחתו היתה · שני פעמים ליום : משה מלא את
ידיו ובשמן משחת קדש משחהו : ברית כהונת עולם לו ולבניו
אחריו · לעמוד ולשרת · ולברך בשמו את עמו · למען ירבו ימיהם
כימי שמים על הארץ : השם בחר אותו · להקריב לפניו עולת
המלאת · תודות · ושלמים · וכל המנחות · להעלות ריח ניחוח ·
זכרון לבני ישראל לכפר : התורה והמצות יתן לבני לוי · והם
יורו משפטיו ליעקב · חקיו ועדותיו לישראל : ויחלק עליהם
הנדד זרים · הן הנה היו · ברי דתן ואבירם : וירא השם
ויחר · ותבקע האדמה אשר תחתיהם · ובאפו וחרונו יבהלם ·
והיה להם האש : אש משמים יצא ושרף אותם : ויהי אחר הדברים
האלה גדל המלך את אהרן · ויכבדהו · וישא משאת מאת פניו ·
וארוחתו · נתנה לו מאת שולחן המלך : ראשית בכורי כל
מלחם אלהיו יאכל · הוא וזרעו אחריו : חלק ונחלה לא יהיה
להם בקרב העם · השם הוא חלקם ונחלתם : פנחס בן אלעזר ·
הוא הוא שלישית לכבוד הזה · כי את קנאת השם צבאות קנא :
ובנפול העם מאחרי השם · ויעמוד פנחס ויפלל : ברית החיים
והשלום נתן לו לעמוד ולשרת לכפר בעד העם · ברית כהונת
עולם לזרעו אחריו : כאשר כרת את הברית עם דוד ממטה
יהודה : להיות כסאו נכון לפניו · לבניו אחריו עד עולם : כן
כרת את הברית עם אהרן · להיות זרעו אחריו · תורה ומצות ·
לישראל יורו · וכהונתם לנצח :

מו

יהושע בן נון · איש גבור חיל היה · והוא נביא אחרי מות משה ·
מלחמת השם נלחם · בעד בחיריו וגאולי ישראל : וינקם
מאויביהם : ויהרגו בשונאיהם · עד יירש ישראל את נחלתו : שמו
הטיב הלך למרחקים · כאשר נטה בכידון ידו · נגד ערים בצורות :
כמה מלכים הפס חיים · בעבורו עמדה חמה · ויום אחד · היה כשני
ימים · ויקרא אל אל עליון · ויתן את נקמתו · וישלך על האויבים
אבני אלגביש : איש לא עמד בפניו : וכאשר בגוים נשמע · כי
השם נלחם אתם · נפל פחד היהודים עליהם : גם בימי משה
עשה טוב בעמיו · הוא וכלב בן יפונה · עמדו על המרגלים ·
והמלינים · ויבכו את הארץ : לזאת · לא נותר איש · משש מאות
אלף · רק שנים לבדם חיו מן האנשים : ויביאו את העם אל
ארץ זבת חלב ודבש : השם נתן כח בכלב לעת זקנותו · להוריש
את

את הארץ · אשר דרך בה : ובניו ישבו בנחלתו : כי למען דעת בית
ישראל כי טוב לשמוע בקול השם : גם כל שופטי ישראל · אשר
לא עבדו אלהים אחרים · ולא נפלו מאחרי השם · כל אחד ·
בשמו הטוב יבורך : ועצמותיהם כדשא יפריחו · וינוחו על
משכבותם בשלום : ושמואל הנביא · השם אוהבו הוא הקים
מלך הראשון · ומשח נגיד על עמו : והלך מדי שנה בשנה וסבב
לשפוט את העם : והביט השם ביעקב · ויעניהו ומלריו : הוא
נמצא תמים במעשיו · ונאמן בדבריו · ונבואתו אמת : שמואל
בקוראי שמו · והוא יענה · ובטלה חלב הקריב : וירעם השם
ובקולו נפלאות ויהם את אויביו : ויהרוג שרי צור ופלשת · קודם
מותו הרים את ידיו לאל על [illegible] ולפני משיחו · כי ידיו נקים ·
מחמס · ועד שרוך נעל · ואשר עד · גם לאחר מותו הגיד נפלאים ·
למלך שאול : מה יהא סופו ומתחתיות הארץ · השמיע אמרתו :

מז

ולאחריו בימי המלך דוד · התנבא נתן הנביא · בחר השם בדוד ·
מכל בני ישי · כאשר כל חלב יובחר · להקריב ממנו אשה
להשם : הוא דוד אשר שחק עם אריות · כמו גדיים · ואת דובים
כמו כבשים : בנערותו הכה את הגבור גלית · ואת חרפות
עמו הסיר : בידו לקח האבן · ויקלע בו · והטבע האבן במצחו :
כי לפני אל עליון התפלל · ויתן כח בידו · להרוג את הפלשתי ·
הערל · וירם קרן לעמו : שבחוהו בעשרת אלפים · ויכבדוהו עד
ניתן כתר מלכות בראשו : הוא הכה את כל אויביו מסביב ויאבד
וישבר את הפלשתים · וישפל את קרנם · עד היום הזה : בכל
ישועה · אשר נעשה לו · נתן שיר ושבח · לאל עליון · בזמר נעים :
הוא העמיד משוררים על המזבח לנגן בנגינותיו : הוא תיקן
לשמור · המועדים והחגים · שנה בשנה · בשמחה והלל · להודות
גם השם · העביר חטאיו · וירם לעד את קרנו : וברית עולם
נתן לו · להיות בניו אחריו ישבו לכסא ישראל שמו לעולם : ואחריו
קם בנו · שלמה · חכמת אלהים ניתן בו · ואביו הניח לו מאויביו
וימשול על כל העולם · בבטחה ובשלום : מנוחה ניתן לו מסביב ·
לבנות בית לשם · ומקדש קודש · להשרות שכינתו בו לעולם :
מה יפה שמך בנעוריך · אשר לבך ראה הרבה חכמה · כמים
לים מכסים · ואת כל העולם בחכמה ומשלים מלאתה · ושמך
הטוב עדף באיים הרחוקים : משם באו לשאול בשלום לך · כי
הכל

הכל אהבוך ואנשי שלומך : כל הארץ תמהים משיריך · משלים
ומליצות · וחידות · ויברכו את השם צבאות. אשר נקרא אלהי
ישראל : זהב הרבתה כמו בדיל · וכסף כמו עופרת : אבל
בסוף הרבתה נשים · המה השיאוך יכלו לך · ויסכלו חכמתך ·
והרבתה כתמים לכבודך : בעבורך · הושלכו בניך · חרה בם
אף השם · לייסר עונך : מלכותך נחלק · וקם מלך מאפרים ·
העובד עגלי זהב · והבעלים : אבל השם עדיין לא כלה רחמיו ·
ולא ניחם על דברו הטוב · אשר כרת עם דוד · ולא השמיד
את בחירו · עקב דוד אוהבו : למען היות ניר ושורש לדוד בן
ישי · על יעקב עמו : ויהי כאשר שכב שלמה עם אבותיו · ויבאר
אחריו בנו רחבעם · הוא בן לא חכם · למשול על העם : יגרש
בסכלות לבו · שהעם נפלו מעליו · איש לאוהליך ישראל : וירבעם ·
מלך על ישראל · ויחטא אותם בעגלי הזהב · ויטמא את אפרים ·
ויעלמו וירבו עונם · עד מלאות סאתם · ויגרשו מארצם : כי
בדו מלבם · לעבות אלהים אחרים · עד בא קיצם · בא ימי
השילום :

מח

אליהו הנביא · דבריו היו כלפיד אש : ויקרא רעב על הא־ץ ·
ויקנא קנאת השם צבאות : בדבר השם סגר את השמים ·
ואש הוריד משמים · שלשה פעמים : מה גדלו מעשיך · ונפלאותיך
אליהו · מי ידמה לך : את המת הקין משינת עולם · ומשאול
אותו העלה : מלכים גדולים · ממטותם השלכתה ואבדם : על
הר סיני שמעתה מה תהיה באחרית הזעם · והנקמה מהר
חורב : אתה הוכחתה : למלכים שילכו בדרך טוב · ונביאים
משחתה אחריך : אתה לוקחתה ברכב וסוסי אש : לך ניתן רשות
להוכיח · להשיב חמת אפו · ולהשיב לב אבות על בנים · ואת
שבטי יעקב לקבץ · אשרי מי שרואה אותך · ובאהבת נפשיך
יכובדו : כאשר יבוא המבשר אז חיים טובים נחיה : ובאשר
נלקח · השמימה · בסערה · נחה רוחו על אלישע · אשר לא יגור
מפני איש · ולא נשא פני אדם : ואלישע · גם אחרי מותו גיבא
ואדם החיה : בעודו בחיים · עשה אותות · ובמותו עשה מופתים :
וגם כי שלח השם בעם נביאים · צדיקים ומוכיחים ישרים ·
לא היטיבו מעשיהם · ולא הזניחו מעלליהם · עד אשר עלה בם
חרון אפו · ויגרשם מארצם : רק מתי מספר נשארו · ומבית דוד ·
נשיא

נביא עליהם : מקצתם עושים את הטוב בעיני אלהים · ומקצתם
הרבו לפשוע : המלך יחזקיהו · עשה חומת לירושלים ויעזבה ·
הביא מים אל תוך העיר · ועשה בסלעים בארות מים : בימיו
עלה סנחריב · ושלח את רבשקה · וינופף ידו על הר בת ציון · ויבטח
ברוב גאונו : ויבוא מורך בישראל · ותמוגגנה ידיהם · ולבם
כלב אשה מבירה : ויקראו אל אלהים בחזקה וירומו ידיהם אל : אל
רחום וחנון : וישמע תחינתם · ויפדה אותם בנבואת ישעיהו
הנביא : ויצא מלאך השם במחנה אשור · ויאבדם : כי עשה
יחזקיהו · את הטוב והישר : בדרך דוד אביו הלך · כאשר הורהו
ישעיהו הנביא הגדול בנבואתו : בימיו הלכה השמש · עשר
מעלות אחורנית · והיה לאות · אל המלך · על החיים : הוא
ישעיהו ניבא נבואות גדולות · אשר לאחרונה יבואו : מנחם ציון
בנחמות גדולות · והגיד דברים סתרים · וקודם עת בואן · את
הכל ראה בנבואתו :

מט

המלך יואש · שמו הטוב · מריח כשמן אפרסמון · מעשה רוקח :
מתוק בפה כדבש · וערב ככינור ועוגב במשתה היין :
הוא השיב את העם לעבודות השם · וביער התועבת והגלולים
מן הארץ : גבה לבו מאוד בדבר השם · ויעמוד משרתים לבית אלהיו
כל המלכים החטיאו את העם · מלבד · דוד · יחזקיהו יאשיהו
לא החטיאו : אבל לאחרי כן · עזבו את ברית אלהיהם · עד כי
חרה בם אפו : ויסר שבט מיהודה · וניטל כתר מלכות מראשו :
יכניהו את הכתר אל עם אחר · ויחרבו העיר הנבחרה · ואת
מקדש הקודש · ובתיהם שרפו באש · כנבואת ירמיהו החוזה :
אשר עודו במעי אמו · לנביא נבחר : יחזקאל הנביא · ראה
במראה · מרכבת אלהים חיים · רוכב על הכרובים : נביא לגוים
היה · ונחמה הגיד לטובים ; ועצמות שנים עשר נביאים · כדשאת
יפריחו במקום תחנותם : כי נחמו את ישראל · ונבואתם אמת ·
והנחנו מיחלים לנבואתם ; את שם זרובבל · נודה ונשבח · כי
הוא היה · כחותם על יד ימינו : ויהושע בן יהוצדק הכהן ·
בימיהם · נבנה הבית · ומקדש הקודש · כוננו יחדיו : נחמיה בן
חכליהו · אותו מאוד נשבח הוא בנה חומת הירושלים · הנופלת
והנשברת · הקים מחדש · הוא בנה את בתינו · והציב דלתות

והעריס במסגורת : אין בעולם דומה לחנוך : אשר לוקח מן העולם · ואין ערך ושוה ליוסף · הוא היה מושל באחיו · ויכלכל אותם ואת טפם : עצמותיו הביאו לשכם כי משם לקחוהו : שם : ושם גם המה היו מכובדים אנשי דורם : ואדם על כולם · על המתים ועל החיים · כי הוא היה ראשון · ועשוי בצלם אלהים :

נ

שמעון בן אוניהו הכהן הגדול · הוא בנה מהלך סביב הבית · על עמודים · הוא הגביה את היסוד כפליים לגובהו · ועל המקדש מלמעלה עשה מהלך : בימיו נחרב הבאר · ותיקן אותו ויצף בתוכו נחושת : דאגתו · על העם והעיר : והנה טוב עשה · כי השיב את ישראל לעבודת השם : בעת אשר יצא מאת פרכת הקודש · קרן אור פניו כמאיר השחר : כמראה הירח במלואתו : כאור החמה על מקדש העליון · כמראה הקשת ביופי הנבעים : כפרח שושן · כדודאים עלי מים : כעצי הלבונה מקוטרת · ככתם זהב אופיר אם כל אבנים טובות : כזית שתול על פלגי מים · כארז בלבנון : בלבשו הבגדים והתכשיטין של זהב וארגמן · ואבנים טובות : ובגשתו אל המזבח · ירעשו הסיפים וכל הבית סביב : ובקחתו את הנתחים · לתתן על האש : אחיו הכהנים מסבבים אותו · כארזים : וככפות תמרים : כל בני אהרן הכהנים · מלובשים בתכשיטיהם · ומחזיקים בקרבנותיהם לכפר בעד בני ישראל : ויקרב את מבחר קרבנו · וישלח את ידו · וינסך יין אדום על המזבח ליסודו : אז יקראו הכהנים בקול גדול · ויתקעו בשופרות לזכרון לפני אל עליון : ובתקוע השופר יפלו על פניהם ארצה · ויתפללו לאדוניהם · אדון כל הארץ : והלוים בשיר יזמרו · ובכל כלי זמרים · והבית מלא · מקול הקריאה המתוקה : כל זמן העלות העולה והמנחה · מתפללים העם בקידה : על החסד והרחמים · עד כלות המנחה : כאשר ירד מעשות העולה והמנחה · הרים את ידיו · על כל עדת בני ישראל · ומברך אותם בשם המפורש · אשר בפיו ידבר : ואחרי כן מתפללים עוד ומקבלים את הברכה : ועכו ואמרו נודה לשמו · אשר עושה גדולות אין חקר : השם כפבינו בחיים · מיום נלדתינו מבטן אמנו · עושה טובות גדולות עמנו :

לב

לשמחה יתן לנו · ותמיד יהיה שמחה וששון בבית ישראל · חסדו
הגדול יהיה עלינו · ומכל צרותינו יצילינו : שני אומות שנאה
נפשי · ושלישית תועבת לבי : השומרונים · ופלשתים ואסיפה
הטפשות בעיר שכם : זה החכמה והלימוד · כתוב ישו בן סירא
מירושלים · בספר · ומלבו נוטפה וזוחלה : אשרי מי שילמד
ויהגה בה וישים אל לב : כל אשר יעשה יצליח כי השם יאיר נרו :

נא

מודה אני לך אדוני ומלכי אודה שמך כי אתה אל ישועתי :
את שמך וזכרך אשבח · כי אתה מפלטי ומחסי : את
נפשי פדית משחת · ומשבלי לשון רמיה · ומפח תהפוכות
שמרתני : מיד אויבי ומיד כל מבקשי נפשי הצלתני · ומכל צרות
אשר עברו על ראשי : כי חנון ורחום אתה : מכילדי אש אשר
סבבוני · מעמקי השאול · מלשון רמיה ממלכים ממשפט מעוקל :
קרבה למות נפשי וחיי כמעט בשחת נטבעו · ואין עוזר לי :
בקשתי עזרתי מאנוש ולא מצאתי : לך אמר לבי בקש אלהיך · כי
הוא רחום וחנון · ומושיע בכל עת : לפני האל התפללתי להושיע
ממות נפשי : קראתי לאלהי אבי ומרים ראשי · אל תעזביני ביום
צרה · היה לי לעזרה : אודה ואשבח שמך תמיד · ואזמר אליך ·
כי שמעת תפלתי : כי העליתה משאול נפשי · משחת מטיט
היון : נער הייתי בימי חורפי · בקשתי את החכמה · ולא בושתי
להתפלל עבורה : שפכתי עליה את שיחתי · בבית המקדש · ועד
אחרית ימי אבקשנה : תגל נפשי ולבי עליה · כשמחת הרואה
בכורו ענבים : בנתיבות דרכה הלכתי דרשתי וחקרתי היטב
ומנעורותי · את אזני הטיתי לקולה · ויערב לי : אז למדתי
היטב · בכל יום הולך ומתגבר · כמעיין : על כן אפאר וארומם ·
לאשר הלך לי בבינה : את לבי נתתי לשמוע בלימודים · לעשות
את הטוב והישר : וחשקתי בכל לבי לילך בדרכיה : ואשא כפי
אל השמים · ונשמתי אהירה מכבודה : ואז הכרתי את אולתי
וחסרוני : באמת ובתמים הלכתי בנתיבותיה : וכאשר התחלתי
אני והיא · לב אחד היינו : מצאתי את אהבה נפשי אוצר
סגולה : בואו אלי אטומי הלבבות · בואו אלי אל בית הכנסת
ואל בית הלימוד : ומה שחסר מדעתיכם אני אלמוד אתכם : כי
אתם צמאים · ואני את פי פתחתי · ורוצה ללמוד בואו אלי · וקנו

חכמה

בן סירא

חכמה בלא מחיר : הביאו את צואריכם בעולה : ובקרוב תמצאנ
כי לא רחוקה היא : ראו עלי כי לא היה לי יגיעה · ור
קצר : ומצאתי מניחה גדולה : קחו לקחי כאוצר כסף · ושמרו
ככתם אופיר ותעלוזנה כליותיכם · ברחמי האל : עשו
המצות והחוקים כאשר צוה אתכם · בעוד לכם הזמן ·
ותקבלו שכר מעשיכם הטוב בעתו :

סליק ספר ישי בן סירא
מירושלים :